

Työraportti 97-67

Vuorovaikutus käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksen ympäristövaikutusten arvioinnissa

Arviointiohjelman laadintavaiheen tilaisuudet

Antti Leskinen

Jari Paldanius

Juha-Pekka Turunen

Diskurssi Oy

Joulukuu 1997

POSIVA OY

Mikonkatu 15 A, FIN-00100 HELSINKI

Puhelin (09) 2280 30

Fax (09) 2280 3719

TEKIJÄ-
ORGANISAATIO: Diskurssi Oy
PL 522
(Käenkuja 3-5 M)
00101 HELSINKI

TILAAJA: Posiva Oy
Mikonkatu 15 A
00100 HELSINKI

TILAUSNUMERO: 9752 / 97 / VM

TILAAJAN
YHDYSHENKILÖ:

Ins. Veli-Matti Ämmälä Posiva Oy

KONSULTIN
YHDYSHENKILÖ:

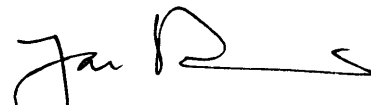

MMM Juha-Pekka Turunen Diskurssi Oy

TYÖRAPORTTI-97-67

VUOROVAIKUTUS KÄYTETYN
YDINPOLTTOAINEEN LOPPUSIJOITUKSEN
YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINNISSA:
Arviointiohjelman laadintavaiheen tilaisuudet

TEKIJÄT:

Antti Leskinen
MMT

Jari Paldanius
MMM

Juha-Pekka Turunen
MMM

TARKASTAJA:

Lasse Tallskog
MMM

POSIVA OY
MIKONKATU 15 A
FIN-00100 HELSINKI
TEL. (+358-9-) 2280 30
FAX (+358-9-) 2280 3719

26.2.1998

1(1)

V-M. Ämmälä

Kunnanjohtaja Juhani Niinimäki
Eurajoen kunta
Kalliotie 5
27100 EURAJOKI

Viite / Ref :Työraportti 97-67

VUOROVAIKUTUS KÄYTETYN YDINPOLTTOAINEEN LOPPUSIJOITUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINNISSA

Lähetämme oheisena käyttöönne Diskurssi Oy:n laatiman työraportin (20 kpl). Raportin ovat laatineet vuorovaikutustilaisuuksista vastanneet Antti Leskinen, Jari Paldanius ja Juha-Pekka Turunen, jotka vastaavat mielellään raportin sisältöä koskeviin kysymyksiin ja antavat sitä koskevia lisätietoja (puh. 09-774 1865).

Työraportissa kuvataan tutkimuspaikkakunnilla syksyllä 1997 järjestettyjen vuorovaikutustilaisuuksien sisältö ja kuntalaisilta saatu palaute. Palaute on osaltaan auttanut Posivaa ottamaan huomioon arviointiohjelmassa kuntalaisten kannalta tärkeiksi katsottuja kysymyksiä ja sitä kautta aikaansaamaan monipuolisen ympäristövaikutusten arvioinnin.

Posiva Oy:n YVA-työryhmän puolesta

Veli-Matti Ämmälä
Tutkimuskoordinaattori

Jakelu: ark

POSIVA OY
MIKONKATU 15 A
FIN-00100 HELSINKI
TEL. (+358-9-) 2280 30
FAX (+358-9-) 2280 3719

26.2.1998

1(1)

V-M. Ämmälä

Kaupunginjohtaja
Arto Lepistö
Äänekosken kaupunki
Hallintokatu 4
44100 ÄÄNEKOSKI

Viite / Ref :Työraportti 97-67

VUOROVAIKUTUS KÄYTETYN YDINPOLTTOAINEEN LOPPUSIJOITUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINNISSA

Lähetämme oheisena käyttöönne Diskurssi Oy:n laatiman työraportin (20 kpl). Raportin ovat laatineet vuorovaikutustilaisuuksista vastanneet Antti Leskinen, Jari Paldanius ja Juha-Pekka Turunen, jotka vastaavat mielellään raportin sisältöä koskeviin kysymyksiin ja antavat sitä koskevia lisätietoja (puh. 09-774 1865).

Työraportissa kuvataan tutkimuspaikkakunnilla syksyllä 1997 järjestettyjen vuorovaikutustilaisuuksien sisältö ja kuntalaisilta saatu palaute. Palaute on osaltaan auttanut Posivaa ottamaan huomioon arviointiohjelmassa kuntalaisten kannalta tärkeiksi katsottuja kysymyksiä ja sitä kautta aikaansaamaan monipuolisen ympäristövaikutusten arvioinnin.

Posiva Oy:n YVA-työryhmän puolesta

Veli-Matti Ämmälä
Tutkimuskoordinaattori

Jakelu: ark. JMA

Posivan työraporteissa käsitellään käynnissä olevaa tai keskeneräistä työtä. Esitetyt tulokset ovat alustavia.

Raportissa esitetyt johtopäätökset ja näkökannat ovat kirjoittajien omia, eivätkä välttämättä vastaa Posiva Oy:n kantaa.

VUOROVAIKUTUS KÄYTETYN YDINPOLTTOAINEEN LOPPU-SIJOITUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINNISSA: Arviointiohjelman laadintavaiheen tilaisuudet

TIIVISTELMÄ

Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksen ympäristövaikutusten arviointiohjelman laadintavaiheessa Diskurssi Oy järjesti mahdollisilla loppusijoituspaikkakunnilla sarjan tilaisuuksia kansalaisille. Kullakin paikkakunnalla (Eurajoella, Loviisassa, Äänekoskella ja Kuhmossa) järjestettiin kaksi yleisötilaisuutta ja kaksi lähinnä järjestöjen edustajille tarkoitettua keskustelutyöryhmän palaveria.

Tilaisuuksien päätavoite oli koota kansalaisten ja eturyhmien hanketta ja sen suunnittelua koskevat näkemykset. Muina tavoitteina oli tiedotus hankkeesta ja sen suunnittelusta, keskusteluyhteyksien vahvistaminen Posiva Oy:n ja kuntalaisten välillä, avoin julkinen keskustelu hankkeesta ja sen vaikutuksista sekä sen varmistaminen, että suunnittelu koetaan hyväksyttäväksi.

Tilaisuuksissa kerrottiin hankkeesta ja sen YVA-menettelystä, keskusteltiin hankkeen vaihtoehtoista sekä koottiin osallistujien näkemyksiä vaikutuksista ja niiden selvittämisen tärkeydestä. Lisäksi kartoitettiin osallistujien toiveita siitä, kuinka tiedotus ja osallistuminen tulisi arvioinnin aikana järjestää.

Hankkeen vaihtoehtoista keskustelua herättivät lähinnä valinta neljän suunnitellun sijoituspaikkakunnan välillä ja välivarastoinnin jatkaminen.

Eniten ihmisiä tuntuivat huolettavan mahdollisten onnettomuuksien aiheuttamat säteilyriskit kuljetuksen ja kapseloinnin aikana sekä luolastojen sulkemisen jälkeen. Myös normaali-tilanteessa kuljetuksen ja kapseloinnin säteilyvaikutusten selvittämistä painotettiin. Muista terveysvaikutuksista ja luontovaikutuksista keskusteltiin vähemmän ja niiden selvittämistä ei myöskään pidetty aivan yhtä tärkeänä.

Hankkeen myönteisiksi taloudellisiksi vaikutuksiksi kansalaiset näkivät erityisesti yritysten toimintaedellytysten paranemisen, työpaikkojen lisääntymisen sekä kunnan verotulojen kasvun. Toisaalta hankkeen epäiltiin vaarantavan sellaisia elinkeinoja, jotka tukeutuvat puhtaaseen luontoon ja paikkakunnan luonnonmukaiseen imagoon.

Talous-, luonto- ja terveysvaikutusten lisäksi keskusteluissa nousivat esille vaikutukset paikkakunnan imagoon, ilmapiiriin, väestörakenteeseen sekä asukkaiden pelkoihin ja turvallisuuden tunteeseen.

Varsin moni toivoi, että tiedon tuottamiseen ja hankkeen arviointiin osallistuisivat Posivan ohella monet - myös kriittisesti hankkeeseen suhtautuvat - tahot. Usean mielestä osallistuvien piiriä tulisi saada nykyistä laajemmaksi: erityisesti toivottiin nuorten, ympäristökuntien asukkaiden ja kuljetusreittien varrella asuvien laajempaa osallistumista.

Avainsanat: käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoitus, ympäristövaikutusten arviointiohjelma, osallistuva suunnittelu, asukasosallistuminen, yleisötilaisuus

PUBLIC PARTICIPATION IN THE ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT OF THE FINAL DISPOSAL OF SPENT NUCLEAR FUEL:

Public meetings during the assessment program phase

ABSTRACT

During the environmental impact assessment program phase for the final disposal of spent nuclear fuel, Diskurssi Oy organized a series of public meetings in the four alternative municipalities for the final disposal. In each municipality (Eurajoki, Loviisa, Äänekoski and Kuhmo) two public meetings and two discussion group meetings were arranged. The discussion group meetings were aimed mainly for the representatives of different interest groups and organizations.

The main objective of these meetings was to collect citizens' and interest groups' opinions about the project and the planning process. Other objectives included giving information about the project and the planning process, strengthening the communication between Posiva Oy and the inhabitants, maintaining open public discussion about the project and its impacts, and ensuring that the public feels that the planning process is acceptable.

Information of the project and the EIA process was given and the different alternatives of the project were discussed in the meetings. Also, the participants' opinions about the impacts and about the importance of investigating these impacts were collected in the meetings. The participants were also asked how the participation should be organized during the actual assessment phase.

The discussion of the project's alternatives concentrated mainly on the choice among the four alternative sites and on the continuation of the temporary storage.

People seemed mostly worried about the radiation risks caused by any accidents during transportation and encapsulation, or after sealing the caves. Emphasis was given also to studying the radiation impacts during the encapsulation and transportation under normal conditions. Other health impacts and nature impacts were discussed less, and the investigation of these impacts was not considered quite as important.

According to inhabitants, the positive impact of the project could mean more opportunities for local companies, increase in employment as well as increase in municipal tax revenue. On the other hand the project was seen as a risk to those industries that rely on unspoiled nature and on image of the natural life style in the region.

In addition to the discussions about the economic, nature and health impacts there were eager discussions about the impacts on the image, atmosphere and the population structure of the region, as well as about the fears and the sense of insecurity by the inhabitants.

Several people requested that information should also be produced by other organizations besides Posiva Oy, especially by such organizations that have a critical view towards the project. Many people felt the need for wide participation, especially the participation of the young people, the inhabitants of the neighboring municipalities to the alternative sites, and the people living along the planned transportation routes was requested.

Key words: Final disposal of spent nuclear fuel, environmental impact assessment program, public participation, public meeting.

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä

Abstract

1. JOHDANTO.....	6
2. VUOROVAIKUTUSJÄRJESTELYT.....	6
2.1. Tavoitteet ja kuvaus	6
2.2. Palaute ja arviointi	9
3. TILAISUUKSISSA ESITETYT NÄKEMYKSET.....	13
3.1. Vaihtoehtoja koskevat näkemykset.....	13
3.2. Vaikutuksia koskevat näkemykset.....	13
3.3. Suunnitteluprosessia koskevat näkemykset.....	24
3.4. Muita esille nousseita asioita	28
4. YHTEENVETO.....	29
LIITTEET	
1. Tilaisuuksien ajankohdat.....	32
2. Tilaisuuksien palautelomakkeet	33
3. Tilaisuuksia koskeva palaute.....	36
4. Asiat, joista osallistujat kaipasivat lisätietoa.....	42
5. Vaikutusten merkittävyyden arviointilomake.....	46

1. JOHDANTO

Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksen ympäristövaikutusten arviointiprosessi (YVA) käynnistyi syyskesällä 1997, jolloin aloitettiin ympäristövaikutusten arviointiohjelman valmistelu. Koska kyseessä on hanke, jonka vaikutukset ulottuvat pitkälle tulevaisuuteen ja johon liittyy merkittäviä ristiriitoja, oltiin kansalaisten kanssa intensiivisesti yhteistyössä jo arviointiohjelman laadintavaiheessa.

Posiva Oy:n ja Diskurssi Oy:n yhteistyö käynnistyi Diskurssin 27.-28.5.1997 järjestämällä kaksipäiväisellä vuorovaikutteisen suunnittelun koulutuksella Posivan henkilökunnalle. Koulutukseen osallistuivat lähinnä projektiryhmän jäsenet ja paikallistoimistojen vetäjät kaikilta neljältä suunnitellulta sijoituspaikkakunnalta. Koulutuksessa käsiteltiin vuorovaikutuksen tavoitteita, vuorovaikutusprosessin ja yksittäisten tilaisuuksien suunnittelua ja järjestämistä, palautteen kokoamista sekä vuorovaikutusjärjestelyjen arviointia ja kehittämistä.

Koulutuspäivien jälkeen Posiva tilasi Diskurssilta suunnitelman ympäristövaikutusten arvioinnin ohjelmavaiheen vuorovaikutusjärjestelyjen toteuttamiseksi. Suunnitelma valmistui 4.7.97. Vuorovaikutussuunnitelmaa tarkennettiin yhdessä Posivan kanssa. Suunnitelman pohjalta Diskurssi järjesti vuoden 1997 syys-, loka- ja marraskuussa Eurajoella, Loviisassa, Äänekoskella ja Kuhmossa sarjan yleisötilaisuuksia ja keskustelutyöryhmien palaverieita. Tämä raportti on yhteenveto näistä tilaisuuksista ja niissä esitetyistä näkemyksistä.

Posiva on tiedottanut ja tehnyt yhteistyötä suunniteltujen sijoituspaikkakuntien ja niiden asukkaiden kanssa jotakuinkin koko sen ajan, jona loppusijoitusta on paikkakunnille suunniteltu. Arviointiohjelman laadintavaiheen aikana Posiva jatkoi tiedottamista ja yhteistyötä Diskurssin järjestämien tilaisuuksien rinnalla. Kunnan päättäjäistä ja viranhaltijoista koostuvat yhteistyö-/seurantaryhmät jatkoivat toimintaansa kaikissa kunnissa. Posivan edustajat jatkoivat vierailuja yksittäisten järjestöjen ja yhdistysten ryhmätapaamisissa. Hankkeesta ja YVA-menettelystä tiedotettiin mm. julkaisemalla talouksiin jaettavaa YVA-tiedotetta.

2. VUOROVAIKUTUSJÄRJESTELYT

2.1. Tavoitteet ja kuvaus

TAVOITTEET

Diskurssin järjestämien tilaisuuksien perustavoitteeksi asetettiin näkemysten kokoaminen hankkeesta ja sen suunnittelusta ympäristövaikutusten arviointia varten. Muina tavoitteina oli:

- tiedotus hankkeesta ja sen suunnitteluprosessista (erityisesti osallistumismahdollisuuksista)
- keskusteluyhteyksien luominen ja parantaminen Posivan ja kuntalaisten välille
- arviointiohjelman ja YVA-prosessin hyväksyttävyyden tukeminen
- avoin julkinen keskustelu hankkeesta ja sen vaikutuksista.

Tilaisuuksissa ei pyritty järjestelmällisesti sovittelemaan ristiriitoja. Tosin tilaisuuksien avulla ajateltiin voitavan vähentää sellaisia ristiriitoja, jotka ovat seurausta puutteellisista tiedoista, ennakoasenteista tai rakentavan keskustelun mahdollistavien tilaisuuksien puuttumisesta.

TOTEUTUSVASTUU

Diskurssi vastasi tilaisuuksien järjestämisestä lukuun ottamatta tiedotusta, joka oli Posivan vastuulla. Diskurssissa työstä vastasi tiimi Antti Leskinen, Jari Paldanius ja Juha-Pekka Turunen. Koko tiimi vastasi tilaisuuksien suunnittelusta. Juha-Pekka Turunen toimi puheenjohtajana Eurajoella ja Loviisassa, Jari Paldanius Äänekoskella ja Antti Leskinen Kuhmossa. Kaikissa tilaisuuksissa oli puheenjohtajan lisäksi toinen tiimin jäsen hoitamassa tekniset järjestelyt sekä äänittämässä ja kirjaamassa tilaisuudessa esitetyt näkemykset. Outi Myatt-Hirvonen käänsi Loviisan tilaisuuksissa puheenvuorot suomeksi ja ruotsiksi. Hän myös käänsi ruotsiksi tilaisuuksissa käytetyt ja jaetut aineistot.

TILAISUUKSIEN KULKU

Jokaisella paikkakunnalla järjestettiin ensin yleisötilaisuus, sitten kaksi järjestöjen ja yhdistysten edustajien keskusteluyhteistyöpalaveria ja lopuksi yksi yleisötilaisuus. Tilaisuudet järjestettiin 22.9.-6.11.97 välisenä aikana siten, että kullakin paikkakunnalla tilaisuuksien välillä oli yleensä aikaa vähintään viikko (tilaisuuksien ajankohdat on koottu liitteeseen 1). Kukin neljästä tilaisuudesta järjestettiin pääpiirteissään samanlaisena kaikilla neljällä paikkakunnalla:

(1) Ensimmäisessä yleisötilaisuudessa:

- Kerrottiin hankkeesta ja sen YVA-menettelystä ja siihen liittyvistä osallistumismahdollisuuksista. Osallistujilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä.
- Osallistujat ideoivat hankkeen mahdollisia myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia, joita tulisi ottaa huomioon arvioinnissa. Lisäksi keskusteltiin lyhyesti myös vaihtoehdoista, joita YVA:ssa tulisi käsitellä.

(2) Ensimmäisessä keskustelutyöryhmän palaverissa:

- Kerrottiin yleisötilaisuutta lyhyemmin hankkeesta ja sen YVA-prosessista. Osallistujilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä.
- Esiteltiin paikkakunnan ensimmäisessä yleisötilaisuudessa esitellyt näkemykset, joiden pohjalta keskusteltiin yksityiskohtaisemmin muutamista keskeisimmistä vaikutuksista koskevista teemoista.

(3) Toisessa keskustelutyöryhmän palaverissa:

- Esiteltiin yhteenveto keskusteluista, joita oli käyty aikaisemmissa tilaisuuksissa kaikilla neljällä paikkakunnalla. Keskusteluissa esiin nostetut vaikutukset oli koottu 17 vaikutusryhmään.
- Osallistujat täyttivät lomakkeen, jossa heiltä tiedusteltiin mihin em. vaikutusryhmiin heidän mielestään tulisi erityisesti keskittyä YVA:ssa. Vastausten tulokset koottiin kaikkien nähtävälle ja niistä keskusteltiin yhdessä.
- Keskusteltiin siitä, millaisia vaikutuksia aiheutuu, jos käytetyn ydinpolttoaineen väli-varastointia jatketaan tai jos hanke ei tule paikkakunnalle.
- Keskusteltiin siitä, miten osallistujien mielestä tiedottaminen ja osallistuminen tulisi YVA-prosessin jatkuessa järjestää.

(4) Toisessa yleisötilaisuudessa:

- Esiteltiin yhteenveto aiemmin käydyistä keskusteluista.
- Osallistujat täyttivät lomakkeen, jossa heiltä tiedusteltiin mihin em. vaikutusryhmiin heidän mielestään tulisi erityisesti keskittyä ympäristövaikutusten arvioinnissa. Vastausten tulokset koottiin kaikkien nähtäväksi ja niistä keskusteltiin yhdessä.

- Keskusteltiin siitä, miten osallistujien mielestä tiedottaminen ja osallistuminen tulisi YVA-prosessin jatkuessa järjestää.
- Järjestettiin erityinen "kyselytunti", jossa Posivan edustajat (Loviisassa myös IVO:n edustaja ja Kuhmossa säteilyturvakeskuksen edustaja) vastasivat osallistujien esittämiin kysymyksiin.

Valtaosa keskusteluista käynnistettiin ideoinnilla, joita useasti edelsi keskustelu kahden ja kolmen hengen "porinaryhmissä". Lähes kaikkien keskustelujen pääkohdat koottiin avainsanaluetteloiksi tai "miellekartoiksi" seinäpapereille kaikkien nähtäväksi.

Kaikissa tilaisuuksissa osallistujille jaettiin lomake, joihin he halutessaan saivat kirjata sellaiset näkemykset, joita he eivät halunneet tai voineet esittää tilaisuudessa. Lomakkeen sai jättää tilaisuuden jälkeen tai lähettää myöhemmin lomakkeessa olevaan Diskurssin osoitteeseen. Palauttekuoria jaettiin niitä tarvitseville parissa keskustelutyöryhmän palaverissa. Yleisötilaisuuksissa ja toisessa keskustelutyöryhmän palaverissa jaettiin tilaisuuksien järjestämistä koskeva palautelomake. Ne kerättiin tilaisuuden lopussa.

Jokaisessa tilaisuudessa Diskurssin yksi tiimin jäsen toimi puheenjohtajana ja toinen tiimin jäsen kirjasi tarvittaessa esitetyt näkemykset seinäpapereille. Posivan rooli tilaisuuksissa oli vähäinen, koska kansalaisille pyrittiin luomaan mahdollisimman neutraali, tasapuolinen ja tehokas tilaisuus ilmaista näkemyksensä. Tarvittaessa Posivan edustajat esittelivät lyhyesti hanketta ja sen suunnittelua. He myös vastasivat hanketta ja sen suunnittelua koskeviin kysymyksiin, joita varten oli useimmissa tilaisuuksissa varattu aikaa (15-60 min.).

OSALLISTUJAT

Yleisötilaisuudet olivat kaikille avoimia. Keskustelutyöryhmäpalavereihin sai osallistua yksi edustaja kustakin järjestöstä tai yhdistyksestä. Järjestöt ja yhdistykset valitsivat edustajansa. Yleisötilaisuuksissa oli kansalaisia 17-70 ja keskustelutyöryhmien palaverissa 5-24.

Vaikka osanottajia ei suoranaisesti rajattu alueellisesti, tilaisuudet toteutettiin siten, että ne palvelivat parhaiten kunnan ja sen naapurikuntien asukkaita. Tilaisuuksiin osallistuikin lähinnä asianomaisen kunnan asukkaita - vain muutamia ihmisiä tuli ympäristökunnista. Kansalisten järjestöjen edustajia ei tilaisuuksissa ilmeisesti ollut. Osa keskustelutyöryhmän kokouksiin osallistuneista oli mukana myös yleisötilaisuuksissa. Kaikilla paikkakunnilla toiseen keskustelutyöryhmän palaveriin ja toiseen yleisötilaisuuteen osallistui myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät olleet osallistuneet aikaisempiin tilaisuuksiin.

Tilaisuuksissa oli etupäässä keski-ikäisiä ja vanhempia ihmisiä. Nuoria aikuisia ja etenkin nuoria oli hyvin vähän. Valtaosa kaikkien tilaisuuksien osallistujista oli miespuolisia. Kaikissa tilaisuuksissa oli mukana hanketta selkeästi vastustavia ja kannattavia ihmisiä.

Lehtien toimittajia ja kuvaajia osallistui lähes kaikkiin tilaisuuksiin.

Jokaisessa tilaisuudessa oli läsnä edustajia Posivan projektiryhmästä ja paikallistoimistosta. Muutamassa yleisötilaisuudessa oli lisäksi edustaja Posivan johtoryhmästä. YVA:n sosiaalisten vaikutusten arviointia tekevä tutkija oli läsnä kahdessa Kuhmon tilaisuudessa.

Jokaisessa tilaisuudessa oli kaksi kauppa- ja teollisuusministeriön rahoittaman JYT-tutkimusohjelman projektissa työskentelevää Tampereen yliopiston tutkijaa. He arvioivat vuorovaikutusjärjestelyjä ja analysoivat tilaisuuksissa käytyjä keskusteluja. Tutkimuksen

tulokset tullaan julkaisemaan erillisessä raportissa. Yhdessä Eurajoella pidetyssä yleisötilaisuudessa oli läsnä Teollisuuden Voima Oy:n edustaja ja kahdessa Loviisassa järjestetyssä tilaisuudessa Imatran Voima Oy:n edustaja. Kauppa- ja teollisuusministeriön edustaja oli seuraamassa Kuhmon ensimmäistä yleisötilaisuutta.

RAPORTOINTI

Kaikki tilaisuuksien keskustelut äänitettiin. Tilanteissa, joissa avainsanoja ei koottu seinäpäreille, keskusteluista tehtiin kirjalliset muistiinpanot. Jokaisesta tilaisuudesta koottiin kaksi muistiota: toinen tilaisuuden järjestelyistä ja tilaisuutta koskevasta palautteesta ja toinen tilaisuudessa esitetyistä näkemyksistä. Muistiot toimitettiin välittömästi tilaisuuksien jälkeen Posivan projektiryhmän käyttöön. Muistiot toimitettiin myös YVA:n sosiaalisten vaikutusten arviointia tekevälle tutkijalle sekä edellä mainituille Tampereen yliopiston JYT-ohjelman tutkijoille. Tampereen yliopiston tutkijoille toimitettiin myös kopiot tilaisuuksien palautelomakkeista.

Toisessa työryhmäpalaverissa ja toisessa yleisötilaisuudessa oli esillä ao. paikkakunnan aikaisemmista tilaisuuksista annettu palaute siinä muodossa, kuin osallistujat olivat sen kirjanneet lomakkeisiin. Samaan yhteyteen oli myös koottu aiempia tilaisuuksia käsitelleet lehtijutut kaikilta paikkakunnilta.

Lähes kaikkien tilaisuuksien yhteydessä oli Posivan hanketta ja sen YVA-menettelyä esittelevä näyttely. Näyttelyissä Posivan edustajat olivat koko ajan vastaamassa kysymyksiin.

2.2. Palaute ja arviointi

TILAISUUKSIA KOSKEVA YLEISÖPALAUTE

Yleisötilaisuuksissa ja toisissa yhteistyöryhmäpalavereissa koottiin osallistujien näkemyksiä tilaisuudesta palautelomakkeella. Palautelomakkeiden mallit ovat liitteessä 2. Jokaisessa lomakkeessa tiedusteltiin avokysymyksillä sitä, mitä osallistujat pitivät tilaisuuksissa onnistuneina, millä tavoin tilaisuuksia voisi kehittää ja mistä asioista he haluaisivat lisää tietoa. Sanatarkat vastaukset kahteen ensimmäiseen kysymykseen on koottu liitteeseen 3. Vastaukset viimeiseen kysymykseen on koottu liitteeseen 4. Muutamassa tilaisuudessa koottiin osallistujien näkemyksiä tilaisuudesta palautekeskustelun avulla.

Palaute oli pääpiirteissään samanlaista kaikilla neljällä paikkakunnalla. Osallistujat tuntuivat olleen tyytyväisiä tilaisuuksiin. Erityisesti kiiteltiin tilaisuuksien sujuvaa, aktivoivaa ja tasapuolista vetämistä sekä sitä, että näkemykset kirjattiin huolellisesti ylös ja välitettiin eteenpäin. Ehkä kaikkein yleisimmin ongelmaksi koettiin se, että tilaisuuksissa ei jaettu kovin paljon faktatietoa hankkeesta ja sen vaikutuksista.

- Tilaisuuksia yleensä, ja ideointien ja keskustelujen johtamista erityisesti, pidettiin tasapuolisinä. Kiitettiin sitä, että kaikille annettiin yhtäläiset mahdollisuudet esittää näkemyksensä ja että eri näkemyksiin suhtauduttiin puolueettomasti. Keskustelujen ilmapiiriä kehuttiin turvallisiksi - sellaiseksi, että arempikin uskalsi esittää näkemyksensä. Muutamissa kommenteissa arvosteltiin sitä, että aktiivisille hankkeen vastustajille annettiin liian paljon aikaa esittää näkemyksiään.

- Monessa vastauksessa pidettiin hyvänä sitä, että "hankaliin" puheenvuoroihin, esimerkiksi aggressiivisiin ja provokatorisiin tai pitkiin, suhtauduttiin rauhallisesti ja rakentavasti.
 - Puheenjohtajien kykyä aktivoida keskustelua kiiteltiin. Toisaalta kaivattiin provokatiivisempaa puheen johtamista keskustelun aktivoimiseksi.
 - Varsinkin loppupuolen tilaisuuksissa toivottiin lisää keskustelua eri osapuolten välillä. Katsottiin, että oltiin liiaksi keskitytty kokoamaan vain yksisuuntaisesti osallistujien näkemyksiä. Toisaalta monet pitivät hyvänä sitä, että Posiva ei osallistunut keskusteluihin.
 - Arvosteltiin sitä, että ihmisten puheenvuoroissaan esittämiä virheellisiä näkemyksiä ja tietoja ei juuri korjattu. Tämän katsottiin olevan ongelma lähinnä siksi, että väärinkäsitykset näin ikään kuin saivat "hiljaisen vahvistuksen".
 - Tilaisuuksien tekniset järjestelyt ja tilaisuuksien sujuvuus yleensä sai kiitosta melkein kaikissa lomakkeissa. Osallistujien esittämien näkemysten kirjaamista avainsanoina kaikkien nähtävillä moni piti hyvänä käytäntönä. Loviisassa monien mielestä oli hyvä, että tilaisuudet vedettiin molemmilla kotimaisilla kielillä - siitäkin huolimatta, että kaksikielisyys hidasti asioiden käsittelyä huomattavasti. Puheenvuorojen heikko kuuluvuus koettiin ongelmaksi muutamassa tilaisuudessa.
 - Loviisassa yksi hanketta vastustavan kansanliikkeen jäsen kritisoi tilaisuuksien järjestelyjä kahdessa suhteessa:
 - (a) Posivan edustajien ei pitäisi osallistua tilaisuuksiin, sillä monet ihmiset tuntevat epäluuloa Posivaa kohtaan ja Posivan läsnäolo vaarantaa tilaisuuksien puolueettomuuden. Jotkut ihmiset saattavat aristella esittää hanketta kohtaan kielteisiä kannanotoja Posivan edustajien läsnäollessa.
 - (b) Keskustelutyöryhmän palaverin kutsumenettely oli huono. Järjestöille lähetetty kutsu oli epäonnistunut: ei riitä että järjestöt saavat lähettää vain yhden edustajan työryhmään, koska järjestöjen sisällä monasti useita erilaisia näkökantoja.
- Kuhmossa hanketta vastustavan kansalaisryhmän jäsenet nostivat myöhemmin samat asiat esille. Sekä Loviisassa että Kuhmossa tämä kritiikki julkaistiin lehdissä. Lisäksi samat hanketta vastustavien kansalaisryhmien jäsenet herättivät epäilyjä Diskurssin toiminnan puolueettomuudesta sillä perusteella että Posiva maksaa tilaisuuksien järjestelyt. Monet muutkin osallistujat olivat sitä mieltä, että jatkossa keskustelutyöryhmän palaveriin pitäisi voida osallistua useita edustajia järjestöistä ja yhdistyksistä. Tosin moni korosti sitä, että työryhmä ei saa kasvaa niin suureksi, että mielekäs keskustelu vaarantuu. Posivan edustajien läsnäoloon kohdistettuun kritiikkiin kuten myöskään epäilyihin Diskurssin puolueettomuudesta eivät muut yhtyneet. Diskurssin tiimi laati molempien paikkakuntien lehtiin vastineen esitettyyn kritiikkiin ja puolueettomuusepäilyihin.
- Kommenteissa ihmeteltiin joidenkin tilaisuuksien vähäistä osanottajamäärää ja toivottiin lisää ihmisiä tilaisuuksiin. Erityisesti toivottiin nuorten ja kunnan päättäjien, esim. valtuutettujen, osallistumista. Tiedotusvälineiden edustajia toivottiin mukaan sellaisiin tilaisuuksiin, joissa heitä ei ollut.
 - Aikaisempien tilaisuuksien keskustelujen esittelyä ja vaikutusten merkittävyyden arviointia lomakekyselyn avulla pidettiin hyvänä asiana.
 - Monet osallistujat kaipasivat lisää tietoa hankkeesta ja sen suunnittelusta. Muutamassa kommentissa perättiin enemmän faktatietoja kansalaisten mielipiteiden rinnalle. Toivottiin

esimerkiksi luentoja ja mielenkiintoa herättävää havaintomateriaalia, esimerkiksi diakuvia. Myös toivottiin ulkopuolisten asiantuntijoiden osallistumista.

JÄRJESTÄJIEN OMIA ARVIOITA TILAISUUKSISTA

- Tilaisuuksien perustavoite, kansalaisten näkemysten kokoaminen ympäristövaikutusten arvioinnin käyttöön, saavutettiin hyvin. Tilaisuuksiin osallistui varsin monipuolinen joukko ihmisiä. Ehkä suurin ongelma tässä suhteessa oli se, että nuoria ja nuoria aikuisia oli tilaisuuksissa hyvin vähän. Tilaisuudet onnistuttiin vetämään siten, että useimpien näkemykset saatiin tehokkaasti esiin. Näkemysten kirjaaminen seinäpapereille ja aikaisempien tilaisuuksien keskustelujen välittäminen veivät keskustelua eteenpäin ja tukivat uusien ideoiden ja näkemysten syntymistä.
- Tilaisuudet toimivat aktiivivina ja tasapuolisina keskustelufoorumeina. Vaikuttaa siltä, että tilaisuudet edustivat uutta tapaa käydä keskustelua hankkeesta ja sellaisina vaikuttivat ehkä siihen, miten paikkakunnilla jatkossa hankkeesta keskustellaan. Tilaisuuksien avulla ehkä ainakin jossain määrin vähennettiin ennakkoluuloista aiheutuvia ristiriitoja ja avattiin lukkiutuneita keskustelusuhteita. Loppupuolen tilaisuuksissa olisi ehkä enemmän pitänyt keskittyä eri osapuolten välisen keskustelun tukemiseen - jopa näkemysten ja ideoiden kokoamisen kustannuksella.
- Osallistujat olisivat ehkä tarvinneet enemmän tietoa hankkeesta, sen suunnittelusta ja sen vaikutuksista. Esimerkiksi toisen yleisötilaisuuden "kyselytunti" tilaisuuden lopussa tuntui olevan tosi tarpeellinen. Nyt tiedottaminen ehkä kärsi näkemysten kokoamisen ja keskustelun kustannuksella.
- Tilaisuuksia ja niissä käytyjä keskusteluja käsiteltiin lehdistössä varsin laajasti. Tämä osaltaan kompensoi sitä, että moniin tilaisuuksiin osallistui jokseenkin vähän ihmisiä.
- Neljän tilaisuuden kokonaisuus oli suhteellisen toimiva. Oli luonteva aloittaa yleisötilaisuudella ja jatkaa pienemmällä keskusteluryhmällä. Edellisten tilaisuuksien keskustelujen välittäminen myöhempien tilaisuuksien lähtökohdiksi vaikutti toimivan suhteellisen hyvin: ensin yleiskeskustelua laajalla joukolla, yksityiskohtaisempaa, tärkeiksi koettujen teemojen käsittelyä pienemmässä ryhmässä ja lopuksi tärkeinä pidettyjen asioiden erottelu vähemmän tärkeistä. Kaksi yleisötilaisuutta ohjelman laadintavaiheessa oli kuitenkin ehkä liikaa. Monet ihmiset eivät jaksaneet eikä koe tarpeelliseksi osallistua kovin moneen tilaisuuteen, varsinkin kun kyseessä on vasta yksi pieni osa suunnittelusta. Lisäksi samojen asioiden käsittely sekä toisessa keskustelutyöryhmäpalaverissa että toisessa yleisötilaisuudessa aiheutti muutamien osallistujien kohdalla tarpeetonta toistoa.
- Tilaisuuksien tekniset järjestelyt ja vetäminen tuntui toimivan hyvin.
- Tilaisuuksia koskevan palautteen tilaisuuskohtainen kokoaminen oli tärkeää järjestelyjen kehittämisen kannalta. Tosin palautetta olisi pitänyt kerätä systemaattisesti kaikissa tilaisuuksissa - nyt muutamassa tilaisuudessa palautetta ei kerätty. Palautelomakkeiden yleiset avokysymykset tuntuivat toimivan varsin hyvin. Palautekeskustelut täydensivät lo-makekyselyjä.
- Tilaisuuksissa esitettyjen näkemysten yksityiskohtainen kirjaaminen tilaisuuksissa ja niiden ja tilaisuuden kulkua koskevien tietojen kokoaminen heti tilaisuuden jälkeen oli tärkeää,

joskin kieltämättä kovin työlästä. Asiat saatiin näin varmasti muistiin ja esiin nousseet asiat saatiin välittömästi suunnittelijoiden käyttöön.

- Osallistujien motivaation ja prosessin uskottavuuden kannalta tuntui olevan merkittävää, että osallistujille voitiin osoittaa, että heidän esittämänsä näkemykset todella ymmärretään, kirjataan ylös ja välitetään eteenpäin. Siksi oli tärkeää se, että tilaisuudet äänitettiin, keskustelut kirjattiin avainsanoina kaikkien näkyville, edellisten tilaisuuksien keskusteluja referoitiin tilaisuuksissa, keskusteluja esiteltiin lehdistössä ja näkemykset tullaan koamaan arviointiohjelman liitteeseen.
- On tärkeää, että ihmiset voivat luottaa vuorovaikutuksen järjestäjien puolueettomuuteen. Vaikuttaa siltä, että saavutimme luottamuksen, vaikka Posivan toimiminen tilaisuuksien maksajana herättikin epäilyjä. Itse tilaisuuksien vedon puolueettomuutta kukaan ei asettanut kyseenalaiseksi - päinvastoin hyvin moni kiitteli nimenomaan tilaisuuksien tasapuolisuutta.

3. TILAISUUKSISSA ESITETYT NÄKEMYKSET

Tähän lukuun on koottu kaikissa tilaisuuksissa esitetyt hankkeen vaihtoehtoja, vaikutuksia ja suunnitteluprosessia koskevat näkemykset teemoittain. Näkemykset on koottu pääpiirteissään siinä muodossa, kuin ne on tilaisuuksissa esitetty: väittäminä, ehdotuksina, toiveina, ideoina ja kysymyksinä. Näkemykset on merkitty "*" -merkillä, jotta ne erottuisivat tämän raportin laatijoiden omista tulkinnoista. Näkemysten kannatuksen laajuutta ei ole millään tavalla tässä yhteydessä ilmaistu; kukin esitetty näkemys saattaa edustaa yhden tai useamman ihmisen mielipidettä. Kaksi vastakkaista näkemystä on erotettu toisistaan "↔" -merkillä. Käytyä keskustelua on eritelty paikkakunnittain vain niiltä osin, kuin niiden välillä on selkeitä eroavaisuuksia.

3.1. Vaihtoehtoja koskevat näkemykset

- Ydinjäteteknologiaa ei ole hyvä levittää uusille paikkakunnille. Nykyisillä ydinvoimapaikkakunnilla on jo totuttu ydinteknologiaan. Jätteet tulisi käsitellä Loviisassa ja Eurajoella, jos se vain suinkin on turvallista. On väärin, että yksi paikkakunta joutuu huolehtimaan muiden jätteistä.
- On selvitettävä, voiko jätteiden määrä kasvaa ennakoitua suuremmaksi. Voidaan esimerkiksi rakentaa lisää ydinvoimaa, joka tuottaa lisää jätettä. Onko mahdollista, että muiden maiden ydinjätteitä aletaan tuoda Suomeen? Voiko jäsenyys EU:ssa vaikuttaa siihen, että jätteitä aletaan tuoda Suomeen? Jos jätteiden tuonti on mahdollista, sen vaikutukset pitää selvittää. Esimerkiksi kuljetuksista saattaa aiheutua riskien lisääntymistä. Jätteen määrän lisääntymisen vaikutukset on selvitettävä.
- On selvitettävä, millaisia vaikutuksia ja kustannuksia aiheutuisi, jos jätteet syystä tai toisesta poistetaan luolastojen sulkemisen jälkeen.
- Ydinvoimaloiden sulkeminen vähentää jätteiden syntymistä ja myös niiden loppusijoitustarvetta.
- Välivarastointivaihtoehtoa arvioitava YVA:ssa. Välivarastointi on hyvä vaihtoehto, koska jätteitä voidaan valvoa ja koska saadaan lisää aikaa käsittely- ja/tai loppusijoitusvaihtoehtojen kehittämiseksi. Välivarastointi on huono vaihtoehto, koska se aiheuttaa jatkuvasti kustannuksia ja koska jätteet ovat alttiina poliittisille mullistuksille (esim. sodille), sabotaaseille, erehdyksille ja muille inhimillisille onnettomuuslähteille, esimerkiksi sairausepidemioille.
- Jätteen hyötykäytön mahdollisuuksia tulisi tutkia.
- Tulisi tutkia jätteiden sijoittamista hylättyihin kaivoksiin.
- Tulisi selvittää mahdollisuutta loppusijoittaa käytetty ydinpolttoaine Lappiin kauas asutuksesta. Sinne pitäisi silloin perustaa erillinen teollisuusyhdyskunta jätteiden loppusijoitusta varten.
- Päätös tulisi tehdä nyt, eikä jättää sitä tuleville sukupolville.
- Kallioperätutkimukset on tehtävä ensin ja vasta sitten valittava lopullinen paikka.

3.2. Vaikutuksia koskevat näkemykset

Vaikutuksia koskeva keskustelu on jäsenetty tässä 17 vaikutusryhmän mukaisesti. Jäsenyys on sama, jota käytettiin tiedusteltaessa sitä, minkä vaikutusten selvittämistä osallistajat pitävät erityisen tärkeänä. Muita vaikutuksia koskevia asioita on koottu luvun loppuun kohtaan "Muita vaikutuksiin ja niiden selvittämiseen liittyviä näkemyksiä".

Kunkin vaikutusryhmän käsittelyn kohdalla on taulukko, johon on koottu tulokset em. kyselystä, jossa tiedusteltiin, kuinka tärkeänä ihmiset pitävät eri vaikutusten selvittämistä. Kysely tehtiin toisessa keskustelutyöryhmän palaverissa ja toisessa yleisötilaisuudessa. Kyselylomake on liitteessä 5. Tulokset on eritelty paikkakunnittain ja tilaisuuksittain. Taulukon kussakin numerosarjassa (esim. 28 % (4/10) ensimmäinen luku kertoo ao. vastausvaihtoehdon merkinneiden prosentuaalisen osuuden kaikista vastanneista. Suluissa ensimmäinen luku kertoo ao. kohtaan vastanneiden lukumäärän toisessa yhteistyöryhmäpalaverissa ja toinen luku toisessa yleisötilaisuudessa vastanneiden lukumäärän.

Kyselyyn liittyy monia epävarmuustekijöitä ja virhelähteitä:

- Tulokset edustavat varsin pienen ihmisjoukon näkemyksiä.
- Eri ihmiset ovat saattaneet ymmärtää vaikutusryhmien sisällön hieman eri tavoin. Tätä virhemahdollisuutta on todennäköisesti vähentänyt se, että aiempien tilaisuuksien vaikutuksia koskeneita keskusteluja esiteltiin jäsennettynä lomakkeen 17 vaikutusryhmän mukaisesti ennen lomakkeen täyttämistä.
- Se, miten puheenjohtaja esitteli vaikutusryhmistä käytyä keskustelua ennen lomakkeen täyttämistä, on saattanut vaikuttaa vastauksiin.
- Eri ihmiset ovat saattaneet ymmärtää vastausvaihtoehdot (hyvin tärkeää, jokseenkin tärkeää...) ja niiden keskinäiset suhteet hieman eri tavalla. Esimerkiksi muutama vastaaja oli merkinnyt kaikkiin vaikutusryhmiin kohdan "hyvin tärkeää".

Epävarmuustekijöiden ja virhelähteiden takia tuloksista voidaan tehdä vain yleisiä johtopäätöksiä. Tulokset osoittanevat lähinnä sen, minkä tyyppisiä vaikutuksia pidetään kullakin paikkakunnalla erityisen tärkeänä sekä sen, millaisten vaikutusten selvittämisen tärkeydestä ollaan jokseenkin yhtä mieltä, minkä suhteen eri mieltä.

RAKENNUS- JA KÄYTTÖVAIHEEN TERVEYSVAIKUTUKSET (EI SÄTEILYVAIKUTUKSET)

- Melu ja tapaturmat.
- Tunnelien louhinnan vaikutukset. Aiheutuuko ympäröivää asutusta haittaavaa melua tai pölyä? Louheesta liukenevien aineiden vaikutukset.
- Lisääntyvän liikenteen aiheuttama tapaturmariski ja liikenteen melun vaikutus asutukseen.
- Laitoksen vaatimien sähkölinjojen terveysvaikutukset.
- Pelko ja turvattomuus saattavat johtaa myös konkreettisiin terveyshaittoihin.
- Hanke mahdollistaa väestönsuojelun tehostamisen.
- Muun kuin säteilyn aiheuttamat terveysvaikutukset laitoksen työntekijöihin.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	50	28 % (3/11)	52 % (6/20)	20 % (1/9)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	26	30 % (2/6)	62 % (4/12)	4 % (1/-)	4 % (-/1)
<i>Äänekoski</i>	30	27 % (1/7)	50 % (2/13)	23 % (2/5)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	34	24 % (4/4)	35 % (5/7)	41 % (7/7)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	140	27 % (38)	49 % (69)	23 % (32)	1 % (1)

RAKENNUS- JA KÄYTTÖVAIHEEN LUONTOVAIKUTUKSET

- Räjähdyksen ja muun rakentamisen ja liikenteen melun vaikutus alueen eläimistöön. Teiden ja liikenteen vaikutus alueen eläinten liikkumiseen. Kuinka eläimiin kohdistuvat vaikutukset heijastuvat edelleen metsästyksen?
- Mahdollisten pohjaveden pinnan korkeusmuutosten vaikutus luonnolle.
- Rakentamisen (mm. teiden) vaikutus pintaveden virtauksiin.
- Maisemavaikutukset. Saadaan kiviainesta rakentamiseen maisemaystävällisellä tavalla, koska ei tarvita avolouhoksia.
- Miten näin laajan alueen varaaminen teollisuuskäyttöön vaikuttaa luontoon? Esimerkiksi, karkottaako laitos arkoja eläimiä ja estääkö eläinten liikkeitä?
- Luontovaikutukset on suhteutettava alueen luonnon nykytilaan. Tämän vuoksi alueen luonnontilaisuus on selvitettävä. Äänekoskella Kivetyt alue on ↔ ei ole erämainen.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	50	34 % (4/13)	60 % (6/24)	6 % (-/3)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	25	72 % (5/13)	20 % (1/4)	8 % (-/2)	0 % (-/-)
<i>Äänekoski</i>	30	60 % (4/14)	30 % (1/8)	10 % (-/3)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	33	39 % (8/5)	27 % (5/4)	34 % (3/8)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	138	48 % (66)	38 % (53)	14 % (19)	0 % (0)

SÄTEILYN VAIKUTUKSET NORMAALITILANTEISSA KÄYTETYN POLTTOAINEEN KULJETUKSEN JA KÄSITTELYN AIKANA

- Missä määrin on kuljetuksessa ja kapseloinnissa mukana olevien työntekijöiden terveyttä tarkkailtava ja hoidettava?
- Lisääkö vuotavien polttoainesauvojen kuljetus ja käsittely normaalitilanteissa säteilyä?

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	50	66 % (5/28)	28 % (3/11)	6 % (2/1)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	25	64 % (5/11)	28 % (2/5)	8 % (-/2)	0 % (-/-)
<i>Äänekoski</i>	29	62 % (3/15)	31 % (2/7)	7 % (-/2)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	34	62 % (13/8)	26 % (2/7)	12 % (1/3)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	138	64 % (88)	28 % (39)	8 % (11)	0 % (0)

SÄTEILYRISKEJÄ AIHEUTTAVAT ONNETTOMUUKSET KÄYTETYN YDINPOLTTOAINEEN KULJETUKSEN AIKANA

- Sekä maantie-, rautatie- ja vesistökuljetusten vaikutukset ja riskit.
- Jos tiestö ei kestä, onnettomuusriski kasvaa.
- Mahdollisen sodan, sabotaasin, mielenosoitusten ja muun vastaavan häirinnän vaikutukset sekä inhimillisten erehdysten vaikutukset onnettomuusriskeihin.
- Kuljetuskonttien kestävyys onnettomuustilanteissa.

- Vuotavien polttoainesauvojen kuljetusten erityisriskit.
- Kuljetustarvetta vähentävät vaihtoehdot pienentävät myös kuljetusten riskejä. Tällaisia vaihtoehtoja ovat välivarastoinnin jatkaminen nykyisillä ydinvoimapaikkakunnilla ja ydinpolttoaineen loppusijoittaminen nykyisille ydinvoimapaikkakunnille.

		hyvin tärkeää	jokseenkin tärkeää	ei tärkeää	en osaa sanoa
<i>Eurajoki</i>	50	78 % (8/31)	20 % (2/8)	2 % (-/1)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	26	81 % (7/14)	8 % (-/2)	11 % (-/3)	0 % (-/-)
<i>Äänekoski</i>	30	90 % (4/23)	10 % (1/2)	0 % (-/-)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	33	67 % (12/10)	30 % (4/6)	3 % (-/1)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	139	78 % (109)	18 % (25)	4 % (5)	0 % (0)

SÄTEILYRISKEJÄ AIHEUTTAVAT ONNETTOMUUDET KAPSELOINTIVAIHEESSA

- Vuotavien polttoainesauvojen kapseloinnin erityisriskit.
- Sodan, sabotaasin, mielenosoitusten ja muun vastaavan häirinnän sekä inhimillisten erehdysten vaikutukset onnettomuusriskeihin.

		hyvin tärkeää	jokseenkin tärkeää	ei tärkeää	en osaa sanoa
<i>Eurajoki</i>	50	76 % (8/30)	24 % (2/10)	0 % (-/-)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	25	60 % (5/10)	32 % (1/7)	8 % (-/2)	0 % (-/-)
<i>Äänekoski</i>	30	87 % (4/22)	10 % (1/2)	3 % (-/1)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	34	53 % (11/7)	32 % (4/7)	12 % (1/3)	3 % (-/1)
YHTEENSÄ	139	70 % (97)	24 % (34)	5 % (7)	1 % (1)

SÄTEILYRISKI LUOLASTOJEN SULKEMISEN JÄLKEEN

- Säteilyn leviäminen veden mukana.
- Jääkauden vaikutukset kallioperään. Maanjäristysten todennäköisyys ja vaikutukset.
- Kallion louhinnan vaikutus kallion ominaisuuksiin ja veden liikkeisiin.
- Polttoaineen tuottaman lämmön vaikutus kallioon ja pohjavesien liikkeisiin.
- Kuparikapselien varmuus. Kuinka suolainen vesi vaikuttaa? Voivatko bakteerit heikentää kuparinkestävyyttä? Kestävätkö hitsausaummat?

		hyvin tärkeää	jokseenkin tärkeää	ei tärkeää	en osaa sanoa
<i>Eurajoki</i>	49	71 % (6/29)	25 % (4/8)	4 % (-/2)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	27	70 % (4/15)	7 % (-/2)	19 % (2/3)	4 % (1/-)
<i>Äänekoski</i>	30	70 % (3/18)	27 % (2/6)	3 % (-/1)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	34	44 % (13/2)	24 % (1/7)	29 % (2/8)	3 % (-/1)
YHTEENSÄ	140	64 % (90)	21 % (30)	13 % (18)	2 % (2)

PELKO JA TURVATTOMUUS

- Hanke aiheuttaa pelkoa ja turvattomuutta. ↔ Ydinjätteiden asiallinen loppusijoittaminen saattaa vähentää pelkoa ja turvattomuutta.
- Pelko ja turvattomuus saattavat johtaa myös konkreettisiin terveyshaittoihin.
- Erityisesti syöpäpotilailla ja heidän omaisillaan voi olla pelkoa ja turvattomuutta.
- Vastuu tulevista sukupolvista aiheuttaa henkistä pahoinvointia. Pelkoa ja ahdistusta aiheuttaa myös se, että pitkän aikavälin riskejä on vaikea arvioida.
- Riskien ja muiden kielteisten vaikutusten ylikorostamista pitäisi välttää, sillä se lisää pelkoa ja turvattomuutta.
- Pelkoa ja turvattomuutta voidaan ehkä vähentää tiedottamisen avulla. Paikallisen lehdistön tiedottaminen ei tässä suhteessa riitä, vaan tarvitaan esimerkiksi asiantuntija- ja viranomaistahojen tiedotusta. Tiedotuksen tulisi olla avointa ja rehellistä. Pelkoja saattaisi myös vähentää tieto siitä, miten onnettomuustilanteissa toimitaan. Toisaalta turvajärjestelyiden ja väestönsuojelutoimenpiteiden liiallinen esiin nostaminen saattaa lisätä pelkoja. Pitäisikö ihmisille jakaa säteilymittareita? Pitäisikö laittaa kaupungintalon seinään säteilymittari?
- Paikkakunnalla pitäisi olla jokin taho, jolle ihmiset voisivat kertoa peloistaan.
- Terveysseuranta tulisi aloittaa paikkakunnalla jo ennen kuin hanke käynnistyy. Tämä ehkä auttaisi vähentämään pelkoja.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	50	40 % (2/18)	46 % (7/16)	14 % (1/6)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	27	48 % (3/10)	30 % (2/6)	18 % (2/3)	4 % (-/1)
<i>Äänekoski</i>	30	67 % (3/17)	23 % (2/5)	10 % (-/3)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	33	27 % (8/1)	39 % (6/7)	34 % (2/9)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	140	44 % (62)	36 % (51)	19 % (26)	1 % (1)

VAIKUTUS PAIKKAKUNNAN ILMAPIIRIIN

- Hanke saattaa lisätä (ja on jo nyt suunnitteluvaiheessa lisännyt) ristiriitoja ja vastakainasetteluita. Jotkut ovat esimerkiksi saaneet uhkauksia. Kiristyneet suhteet heikentävät ihmisten yleistä viihtyvyyttä. ↔ Keskustelu on ollut asiallista eikä hanke ole vaikuttanut ihmissuhteisiin, vaikka näkemyseroja onkin.
 - Alueen muissa kunnissa saatetaan tulla kateelliseksi hankkeen taloudellisista hyödyistä. Tämä saattaa heikentää alueen kuntien yhteistyön edellytyksiä. Tällaista on havaittu Eurajoella, kun ydinvoimala rakennettiin.
 - Ristiriidat lisääntyvät, jos hankkeen mukana paikkakunnalle tulee työvoimaa muualta ja samalla paikkakuntalaiset eivät itse saa työtä.
- Erityisesti Loviisassa moni tuntui kokevan tulehtuneen ilmapiirin, ristiriidat ja vastakainasettelut ongelmana. Ydinvoimalan katsottiin niitä jo aiheuttaneen ja loppusijoituksen epäiltiin pahentavan tilannetta. Loviisassa ydinvoimalan aiheuttama suomenkielisten muutto paikkakunnalle on muuttanut suomen- ja ruotsinkielisten väestönsien määräsuhteita. Tämän kehityksen nähtiin mahdollisesti jatkuvan, jos hanke tulee Loviisaan. Ristiriitaisuudet nousivat teemana esille varsin vahvasti myös Kuhmossa, vähemmän Eurajoella ja Äänekoskella.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	50	16 % (2/6)	40 % (4/16)	36 % (3/15)	8 % (1/3)
<i>Loviisa</i>	27	37 % (3/7)	30 % (3/5)	33 % (1/8)	0 % (-/-)
<i>Äänekoski</i>	30	20 % (-/6)	43 % (4/9)	37 % (1/10)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	33	21 % (5/2)	33 % (4/7)	43 % (7/7)	3 % (-/1)
YHTEENSÄ	140	22 % (31)	37 % (52)	37 % (52)	4 % (5)

VAIKUTUS ARVOIHIN

- Hanke lisää mahdollisesti yleistä välinpitämättömyyttä ja saattaa korostaa taloudellisten arvojen asemaa muiden kustannuksella.
- On moraalisesti tärkeää, että pidämme jätteistämme huolta.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	50	22 % (2/9)	48 % (4/20)	26 % (3/10)	4 % (1/1)
<i>Loviisa</i>	25	40 % (2/8)	44 % (3/8)	8 % (-/2)	8 % (1/1)
<i>Äänekoski</i>	30	30 % (-/9)	40 % (2/10)	30 % (3/6)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	33	28 % (5/4)	33 % (7/4)	33 % (4/7)	6 % (-/2)
YHTEENSÄ	138	28 % (39)	42 % (58)	26 % (35)	4 % (6)

VAIKUTUS KUNNAN JA MAAKUNNAN IMAGOON ELI JULKISEEN KUVAAN

- Hanke heikentää kunnan ja seudun imagoa (loppusijoituspaikkakunta = "Euroopan ydinjätekeskus"). Hanke saattaa leimata myös kunnan asukkaita "vastuuttomiksi". ↔ Hanke on vain yksi teollisuusyritys muiden joukossa, joten ei huononna alueen imagoa.
- Hanke heikentää alueen luonnonmukaisuusimagoa ja siitä riippuvaisten elinkeinojen, kuten elintarviketuotannon ja matkailun edellytyksiä. Erityisesti luomuviljelyn, luontomatkailun sekä marjojen, sienten ja muiden vastaavien luonnontuotteiden hyödyntämisen edellytykset heikkenevät. Olisi selvitettävä, miten esimerkiksi luomutuotteiden ja luontomatkailupalvelujen ostajat suhtautuvat hankkeeseen.
- Huono imago saattaa aiheuttaa asukkaiden poismuuttoa ja vähentää ihmisten halukkuutta muuttaa paikkakunnalle.
- hanke parantaa kunnan ja seudun imagoa. Nyt jo paikkakunta on tullut ehdokkuutensa ansiosta yleiseen tietoisuuteen. Jos hanke toteutetaan, paikkakunta saa kansainvälistäkin mainetta; sijoituspaikkakunnasta tulee "se paikka, jossa ydinjätteiden loppusijoitus päätettiin ensimmäisenä toteuttaa". Jos hanke toteutetaan hyvin, se tuo paikkakunnalle korkean teknologian osaamisen imagoa. Koska on moraalinen velvollisuus hoitaa jätteet Suomessa, hanke tuo paikkakunnalle positiivista imagoa (kuntalaiset vastuun kantajina).
- Nykyisillä ydinvoimapaikkakunnilla ei ehkä vaikuttaisi yhtä paljon imagoon, kuin muilla paikkakunnilla. Ehkä huonontaisi imagoa entisestään.
- Imagoon vaikuttaa se, kuinka huolellisesti hanke suunnitellaan ja toteutetaan.
- Imagoon vaikuttaa se, miten asiaan suhtaudutaan ja miten siitä paikkakunnalla puhutaan

mm. tiedotusvälineissä. Hankkeen myönteisten puolien korostaminen saattaa auttaa parantamaan imagoa ↔ Tasapuolinen ja luotettava tiedotus tukee parhaiten positiivista imagoa. Auttaisiko Loviisassa, että ydinvoimalan ja mahdollisen loppusijoituslaitoksen yhteydessä puhuttaisiin Hevossaaren laitoksista, ei Loviisan laitoksista?

- Kuinka hanke vaikuttaa paikkakuntalaisten kuvaan omasta itsestä.

Imagovaikutuksista keskusteltiin paljon kaikilla paikkakunnilla. Luonnonmukaisuusimagon menettämistä ja sen elinkeinoihin kohdistuvista seurannaisvaikutuksista keskusteltiin erityisen runsaasti Äänekoskella ja Kuhmossa.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	49	43 % (5/16)	47 % (4/19)	8 % (1/3)	2 % (-/1)
<i>Loviisa</i>	24	67 % (4/12)	21 % (2/3)	8 % (-/2)	4 % (-/1)
<i>Äänekoski</i>	27	48 % (2/11)	44 % (2/10)	8 % (1/1)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	33	49 % (10/6)	39 % (4/9)	9 % (2/1)	3 % (-/1)
YHTEENSÄ	133	50 % (66)	40 % (53)	8 % (11)	2 % (3)

VAIKUTUKSET ELINKEINOIHIN

- Hanke tuo rahaa paikkakunnalle.
- Vaikutukset elinkeinoihin selvitettävä sekä sellaisissa tilanteissa, että kaikki menee niin kuin on suunniteltu, että silloin, kun jotain menee pieleen.
- Alihankintatilaukset alueen yrityksille, esimerkiksi maanrakennus- ja rakennusalalla, konepajateollisuudessa.
- Vaikutukset maataloudelle: esimerkiksi imagovaikutukset ja lisääntyvän liikenteen vaikutukset.
- Vaikutukset matkailulle. Loppusijoituslaitos saattaa olla vetävä matkailukohde. Tämä puolestaan lisää seudun majoitus- ja ravintolapalvelujen kysyntää. Selvitettävä, kuinka paljon matkailijoita ydinvoimalat ovat tuoneet Loviisaan ja Eurajoelle. Kielteinen jäteimago ja rakennusvaiheen melu- ja pölyhaitat saattavat heikentää luontomatkailun, esimerkiksi eräretkeilyyn ja metsästyksen perustuvan matkailun edellytyksiä.
- Arvioitava, millaisia yrityksiä tulee lisää ja millaisten yritysten säilymistä hanke edistää. Pienyrityksiä tulee lisää. Jos hanketta ei tule, kunnan imago saattaa houkuttaa paremmin ekologista teollisuutta.
- Tunnelien louhinta tuottaa rakennusmateriaalia. Tällä saattaa olla myönteinen vaikutus esim. maanrakennusalalla.
- Selvitettävä, millaisia yrityksiä hanke tarvitsee, jotta yritysten toimintaedellytyksiä voitaisiin parantaa ajoissa. Pienehköt yritykset voisivat esimerkiksi yhdistyä yritysryppäiksi, jotka paremmin voisivat kilpailla alihankinnoista.
- Ydinsähköä voitaisiin myydä paikkakunnalle alennuksella. Näin edistettäisiin yritysten yleisiä toimintaedellytyksiä.
- Arvioitaessa vaikutuksia elinkeinoihin on tärkeä tarkastella sekä rakennus- että toiminta-vaihetta.
- Jos hanke aiheuttaa poismuuttoa ja vähentää muuttoa paikkakunnalle, paikallisten yritysten markkinat vähenevät.
- Tiestön mahdollinen parantaminen saattaa parantaa yritysten toimintaedellytyksiä.
- Saattaako hanke vaikuttaa paikkakunnan elinkeinotukiin ja vastaaviin.

- Vaikutukset elinkeinoihin, jos jotain menee vikaan, esimerkiksi tapahtuu säteilyriskejä aiheuttava onnettomuus.

Elinkeinoin ja edelleen työllisyyteen kohdistuvat vaikutukset puhuttivat paljon etenkin Äänekoskella ja Kuhmossa. Molemmilla paikkakunnilla oltiin huolestuneita etenkin luonnonmukaisesta imagosta riippuvaisten elinkeinojen tulevaisuudesta. Tosin näillä paikkakunnilla esitettiin myös näkemyksiä, että ao. elinkeinojen rooli nyt ja tulevaisuudessa ei ole kovin merkittävä alueen kokonaistaloudessa.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	49	39 % (3/16)	39 % (4/15)	16 % (2/6)	6 % (1/2)
<i>Loviisa</i>	26	54 % (3/11)	31 % (4/4)	11 % (-/3)	4 % (-/1)
<i>Äänekoski</i>	27	56 % (3/12)	37 % (2/8)	7 % (-/2)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	32	62 % (12/8)	38 % (4/8)	0 % (-/-)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	134	50 % (68)	37 % (49)	10 % (13)	3 % (4)

TYÖLLISYYSVAIKUTUKSET

- Työllisyysvaikutusten kohdentuminen eri elinkeinoin ja ihmisryhmiin on selvitettävä. Kuinka paljon työllistää rakennustyöläisiä, siivoojia, talonmiehiä...? Työllisyysvaikutus hankkeen eri vaiheissa ja sen jälkeen on selvitettävä. Esimerkiksi on tutkittava, kuinka monta pysyvää työpaikkaa jäisi rakentamisvaiheen jälkeen.
- Rakentamisen työllisyysvaikutukset ovat merkittäviä. Rakennusvaiheen jälkeen paikkakunnalle jää ihmisiä työttömäksi.
- Missä määrin hankkeen työpaikat menevät ulkopaikkakuntalaisille? Menevätkö rakentamisurakat paikkakunnan tai seudun ulkopuolelle? Esimerkiksi kilpailutetaanko hankkeen urakoita seudun ulkopuolella tai jopa kansainvälisesti (esim. EU:n piirissä)? Voidaanko tehdä sitovia sopimuksia, joilla taataan alueen ihmisten työllistyminen? Hanke tuo välillisesti työpaikkoja alueelle riippumatta siitä työllistääkö suoraan vai ei.
- Onko mahdollista että hankkeeseen liittyvä tekninen kehitys etenee siten, että hanke ei työllistäkään arvioidulla tavalla?
- Varautumalla hankkeen tarpeisiin voidaan ehkä auttaa paikkakunnan ja seudun ihmisten työllistymistä. Paikkakuntalaisten, esim. työttömien, koulutuksen avulla voidaan parantaa työllistymismahdollisuuksia. ↔ Kannattaako muutaman työpaikan takia varta vasten järjestää koulutusta?
- Hanke tuo koulutusta, esimerkiksi ammattikoulutusta, paikkakunnalle. Voisiko hankkeen vaatimaa koulutusta yhdistää muuhun teknologiseen koulutukseen? Jos hanke tulee Äänekoskelle, voidaanko hyödyntää Jyväskylän yliopiston osaamista?
- Hanke saattaa ehkäistä ihmisten muuttamista paikkakunnalle ja tätä kautta vaikeuttaa työntekijöiden saamista tiettyihin työpaikkoihin, esimerkiksi kunnan virkoihin. ↔ Em. näkemys on kyseenalainen.
- Onko mahdollista, että hanke houkuttelee paikkakunnalle maaseudulta väkeä, joka jääkin työttömäksi?
- Myös välivarastointi tuo työtä.

Hankkeen työllisyysvaikutuksista keskusteltiin paljon etenkin Äänekoskella ja Kuhmossa.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	49	39 % (3/16)	53 % (5/21)	4 % (1/1)	4 % (1/1)
<i>Loviisa</i>	26	50 % (3/10)	38 % (3/7)	4 % (-/1)	8 % (1/1)
<i>Äänekoski</i>	27	37 % (3/7)	44 % (2/10)	19 % (-/5)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	33	88 % (12/17)	9 % (3/-)	3 % (1/-)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	135	52 % (71)	38 % (51)	7 % (9)	3 % (4)

VAIKUTUKSET KUNNAN TULOIHIN

- Kunnan verotulot (kiinteistö- ja tulovero) kasvavat. Verotulojen kannalta on tärkeää sekä se, kuinka paljon paikkakuntalaisille tulee lisää töitä että se, kuinka paljon muualta tulee uusia veronmaksajia.
- Mahdollisen poismuuton takia kunnan verotulot vähenevät ja tätä kautta paine korottaa veroja kasvaa.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	49	37 % (3/15)	43 % (5/16)	20 % (2/8)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	27	37 % (3/7)	52 % (2/12)	11 % (2/1)	0 % (-/-)
<i>Äänekoski</i>	27	18 % (1/4)	48 % (2/11)	30 % (1/7)	4 % (1/-)
<i>Kuhmo</i>	33	64 % (7/14)	33 % (8/3)	3 % (1/-)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	136	40 % (54)	43 % (59)	16 % (22)	1 % (1)

VAIKUTUS KIINTEISTÖJEN JA MAAN ARVOON

- Joidenkin kiinteistöjen hinnat saattavat laskea, varsinkin, jos hanke aiheuttaa poismuuttoa. Todennäköisesti hanke alentaa laitoksen läheisyydessä sijaitsevien vapaa-ajankiinteistöjen arvoa. ↔ Ei vaikuta merkittävästi kiinteistöjen, ei ainakaan asuinkiinteistöjen hintoihin. Muuttoliike paikkakunnalle lisää asuntojen kysyntää ja ehkä nostaa niiden hintoja. Vaikuttaako laitos asuin- ja vapaa-ajan kiinteistöjen hintoihin samalla tavalla, kuin mikä tahansa teollisuuslaitos?
- Kiinteistöjen ja maan arvon lasku tulisi korvata omistajille.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	49	14 % (1/6)	53 % (6/20)	29 % (2/12)	4 % (1/1)
<i>Loviisa</i>	26	46 % (3/9)	38 % (4/6)	12 % (-/3)	4 % (-/1)
<i>Äänekoski</i>	25	40 % (1/9)	44 % (2/9)	12 % (-/3)	4 % (-/1)
<i>Kuhmo</i>	32	22 % (5/2)	44 % (5/9)	31 % (6/4)	3 % (-/1)
YHTEENSÄ	132	27 % (36)	46 % (61)	23 % (30)	4 % (5)

VAIKUTUKSET "TALOUDELLISEEN ILMAPIIRIIN"

- Hanketta koskeva selkeä myönteinen päätös viestittää yrittäjille kunnan kykyä tehdä päätöksiä poliittisesti vaikeissakin asioissa.
- Myönteinen päätös saattaa parantaa yrittäjien investointihalukkuutta. ↔ Kielteinen päätös antaa puhtia omien voimavarojen hyödyntämiseen.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	48	31 % (3/12)	42 % (2/18)	25 % (3/9)	2 % (1/-)
<i>Loviisa</i>	26	57 % (3/12)	31 % (3/5)	8 % (-/2)	4 % (1/-)
<i>Äänekoski</i>	27	33 % (-/9)	45 % (4/8)	22 % (1/5)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	32	53 % (11/6)	41 % (4/9)	6 (1/1)	0 % (-/-)
YHTEENSÄ	133	42 % (56)	40 % (53)	16 % (22)	2 % (2)

TALOUDELLISET RASITTEET KUNNALLE JA MUILLE JULKISILLE ORGANISAATIOILLE

- Onko hankkeen seurauksena kunnan käytettävä lisää varoja sosiaali- ja terveystalouteen?
- Lisääkö hanke tiestön rakentamis- ja kunnossapitokustannuksia kunnille ja valtiolle?
- Jos hanketta ei tule, tulonsiirtojen suhteellinen osuus kasvaa Kuhmossa.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	48	44 % (5/16)	46 % (5/17)	10 % (-/5)	0 % (-/-)
<i>Loviisa</i>	27	52 % (4/10)	33 % (2/7)	15 % (1/3)	0 % (-/-)
<i>Äänekoski</i>	28	50 % (4/10)	32 % (1/8)	14 % (-/4)	4 % (1/-)
<i>Kuhmo</i>	32	41 % (8/5)	47 % (8/7)	9 % (-/3)	3 % (-/1)
YHTEENSÄ	135	46 % (62)	41 % (55)	12 % (16)	1 % (2)

VAIKUTUS VÄESTÖRAKENTEeseen

- Huono imago saattaa aiheuttaa (esimerkiksi hyvin koulutetun) väestön poismuuttoa ja vähentää ihmisten halukkuutta muuttaa paikkakunnalle. ↔ Hanke tuo paikkakunnalle koulutettuja ihmisiä.
- Vaikutus ikärakenteeseen. Vaikutus ruotsin- ja suomenkielisten väestönsien suhteellisiin määriin Loviisassa.

		<i>hyvin tärkeää</i>	<i>jokseenkin tärkeää</i>	<i>ei tärkeää</i>	<i>en osaa sanoa</i>
<i>Eurajoki</i>	49	29 % (3/11)	43 % (4/17)	22 % (1/10)	6 % (2/1)
<i>Loviisa</i>	24	50 % (3/9)	17 % (1/3)	25 % (2/4)	8 % (-/2)
<i>Äänekoski</i>	26	42 % (-/11)	42 % (4/7)	16 % (-/4)	0 % (-/-)
<i>Kuhmo</i>	34	26 % (4/5)	50 % (10/7)	21 % (2/5)	3 % (-/1)
YHTEENSÄ	133	34 % (46)	40 % (53)	21 % (28)	5 % (6)

MUITA VAIKUTUKSIIN JA NIIDEN SELVITTÄMISEEN LIITTYVIÄ NÄKEMYKSIÄ

- Hanke ja sen vaikutukset ulottuvat hyvin pitkälle tulevaisuuteen. Vaikutusten, esimerkiksi taloudellisten vaikutusten, arviointi pitkällä aikavälillä on hyvin vaikeaa. Olisi hyvä tehdä jonkinlaisia skenaarioita tulevaisuuden kehitysvaihtoehdoista: esimerkiksi siitä, miten verotuksen periaatteiden mahdollinen muuttuminen vaikuttaa hankkeen taloudellisiin vaikutuksiin. Pitkän aikavälin vaikutukset otettava kunnolla huomioon ↔ Lyhyen aikavälin vaikutukset tärkeitä; kovin pitkän aikavälin vaikutuksiin ei tarvitse niin paljon kiinnittää huomiota.
- Vaikutusalueen mielekäs rajaus tärkeää. Vaikutusten selvittämistä ei saa rajata vain kunnan sisälle, jos on ennakoitavissa merkittäviä vaikutuksia kunnan rajojen ulkopuolelle. Taloudelliset vaikutukset koko maakuntaan on selvitettävä.
- On tarkasteltava vaikutusten kohdentumista erilaisille yhteiskunnallisille ryhmille.
- Vaikutusanalyysit, erityisesti riskiarviot on esitettävä niin, että tavallinen kansalainen ne ymmärtää. Riskit on suhteutettava muihin riskeihin, esimerkiksi tupakointiin. On otettava huomioon säteilyvaikutusten erityisluonne: säteilyä on vaikea aistein havaita, säteily herättää voimakkaita pelkoja, joudutaan luottamaan asiantuntijoihin ja säteilyvaikutukset ovat usein pitkäaikaisia.
- Taloudelliset kokonaisvaikutukset on selvitettävä.
- Vaikutusten seuranta on tärkeää. Säteilyvaikutusten seurannassa käytettävä hyväksi syöpätalastoja.
- Vaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon, että taloudelliset tai poliittiset olosuhteet saattavat ratkaisevasti muuttua.
- Riski-arvioissa otettava huomioon yhteiskunnalliset ja poliittiset mullistukset (erityisesti sodat), sabotaasit, luonnonmullistukset, tekniikan pettäminen sekä inhimilliset tekijät. Arvioitava riskit, joita mahdollisen ilmakehän lämpenemisen aikaansaaman merenpinnan nousu aiheuttaa.
- Vaikutusarvioinneissa olisi käytettävä hyväksi muista vastaavan tyyppisistä hankkeista satuja kokemuksia (ongelmajätteen käsittelylaitokset, suuret teollisuus- ja rakennushankkeet pienellä paikkakunnalla).
- Kansainväliset (esim. YK:n piirissä tehdyt) suositukset tulisi ottaa huomioon.
- Ei pidä tukeutua vanhentuneisiin tutkimuksiin.
- Vaikutuksia arvioitaessa otettava huomioon tekniikan mahdollinen kehittyminen.
- Jos hankkeen toteutus sujuu hyvin, se lisää uskoa mahdollisuuksiin hallita korkeaa teknologiaa.
- Hankkeen ansiosta paikkakunnan väestöä ja ympäristöä tullaan tutkimaan paremmin.
- Mikä on eri tahojen vastuu katastrofien uhatessa ja sattuesssa? Mikä on eri tahojen vastuu suurten taloudellisten riskien suhteen?
- Liikenteen määrän muutokset on selvitettävä. Kuljetusten vaikutus liikenteen sujumiseen ↔ Liikenteen sujuminen ei ole ongelma.
- Hankkeen energiapoliittiset vaikutukset: Heikentääkö uusiutuvien energiamuotojen kehittämistä ja käyttöä? Edistääkö uusien ydinvoimaloiden rakentamista? Jos loppusijoitusta ei haluta mihinkään kuntaan, viidettä ydinvoimalaa tuskin tulee. Kuinka vaikuttaa muissa maissa tehtäviin ydinjätteratkaisuihin? Vaikuttaako mahdollisten uusien ydinvoimaloiden sijoittumiseen?
- Selvitettävä, mitä ydinjätteen poistaminen maksaa luolastojen sulkemisen jälkeen. Tällainen tilanne saattaa syntyä, jos käytetyn ydinpolttoaineen jälleenkäsittely tai hyötykäyttö tulee mahdolliseksi ja kannattavaksi.

3.3. Suunnitteluprosessia koskevat näkemykset

PÄÄTTÄJÄT, VIRANOMAISET JA ASiantuntijat

- Puoluepolitiikointi on saatava pois hankkeen suunnittelusta ja päätöksenteosta.
- Kuntien suunnittelua koskevaa tiedotusta on kehitettävä.
- Viranomaisten avoimuus ja tasapuolisuus on tärkeää. Ovatko viranomaiset puolueettomia?
- Viranomaisten täytyisi pyrkiä tarkastelemaan hanketta asukkaiden näkökulmasta.
- Valvovien viranomaisten tulisi hallita vaikutusten selvittämismenetelmät.
- Kauppa- ja teollisuusministeriöön ei luoteta; valvontavastuu tulisi siirtää ympäristöministeriölle.
- Sekä Posivan että viranomaisten tulisi tehdä tiiviisti kansainvälistä yhteistyötä.
- Posivan ja Säteilyturvakeskuksen tutkimuksiin ei täysin luoteta. ↔ Säteilyturvakeskukseen luotetaan. Säteilyturvakeskuksen tulisi kohentaa puolueettomuusimagoaan. On saatava myös muiden tahojen tutkimusta ja näkemyksiä (esim. säteilyturvakeskus ja vastaava laitos Ruotsissa, korkeakoulut, kriittiset asiantuntijat, ulkomaiset asiantuntijat). Koska täysin neutraalia tietoa ei ole olemassakaan, tarvitaan tietoa eri asiantuntijalähteistä. Tilaisuuksiin saatava myös muita, kuin Posivan asiantuntijoita.
- Myös kansainvälisten asiantuntijoiden tulisi osallistua hankkeen valvontaan. Tarvitaan kansainvälinen seurantaryhmä. Kansainvälistä valvontaa tarvitaan myös siksi, että suomalaisiin asiantuntijatahoihin ei täysin luoteta.
- Lainsäädännössä määriteltävä selkeät kriteerit loppusijoitukselle.
- Ei ole hyvä, että Posiva vastaa ympäristövaikutusten arvioinnin tekemisestä; arviointi pitäisi olla puolueettomamman tahon vastuulla.

TIEDOTETTAVIEN JA OSALLISTUVIEN PIIRIN LAAJENTAMINEN

- Nyt vain pieni osa osallistuu aktiivisesti. Kuinka saataisiin muiden näkemyksistä tietoa?
- Nuoret ovat ↔ eivät ole huolissaan hankkeesta. On tärkeää saada nuoret mukaan prosessiin. Opettajien kautta saadaan tietoa nuorille ja nuorten kautta vanhemmille. Nuoret eivät tule perinteisiin yleisötilaisuuksiin tai työryhmäpalaveriin. Heille pitää järjestää omia tilaisuuksia vaikkapa kouluissa, esimerkiksi yläasteella, lukiossa ja ammattikouluissa. Lähinnä yli 12 ↔ 15 vuotiaat nuoret saattaisivat olla kiinnostuneita. Osallistumisen varmistamiseksi tilaisuudet olisi hyvä järjestää kouluaikaan. Koska nuorten on saatava itse muodostaa oma käsityksensä, tulisi tilaisuuksissa olla eri näkemyksiä edustavia tahoja. Kouluissa voisi olla myös asiaan liittyvää opetusta.
- Kuinka tiedottaa vanhuksille ja saada selville heidän näkemyksensä?
- Tilaisuuksia pitäisi järjestää myös muualla, kuin kuntakeskuksessa. Olisi tiedotettava ja kansalaisia kuultava myös niillä paikkakunnilla, joiden läpi suunnitellaan kuljetuksia.
- Keskustelu olisi laajennettava kansalliseksi. Voitaisiinko esimerkiksi järjestää paneelikeskustelu kansallisella televisiokanavalla.
- Pitäisikö ihmisten myös Venäjän puolella saada osallistua? Ainakin heille pitäisi tiedottaa. [Kuhmo]

YLEISÖTILAISUUDET

- On tärkeää saada aikaan tuttavallinen ja turvallinen ilmapiiri, jotta kaikki halukkaat uskaltaisivat kertoa näkemyksensä.
- Tiedotusvälineiden tulisi olla paikalla. ↔ Ei ole hyvä, että televisio on paikalla, koska luottamushenkilöt silloin intoutuvat tekemään vaalipropagandaa.
- Kolme tuntia on ehkä liian pitkä aika yleisötilaisuudelle.

- Voisiko tilaisuudessa havainnollistaa asioita näytelmän tai sketsin avulla.
- Pitäisi järjestää kansallinen keskustelutilaisuus joka televisioitaisiin.

KESKUSTELUTYÖRYHMÄ

- Ryhmiin pitäisi saada enemmän ihmisiä mukaan. Ryhmä toimii vielä, kun siinä on alle 40 ihmistä. Pitäisi saada mukaan nuoria, ihmisiä ympäristökunnista, kotiseutuväkeä, luonnonsuojelijoita, vammaisten edustajia, seurakuntien edustajia ja terveydenhuoltopuolen ihmisiä. Jokaisesta ryhmästä voisi osallistua kaksi edustajaa. Ryhmä voisi olla myös kaikille halukkaille avoin, myös sellaisille, jotka eivät ole saaneet kutsua. Kutsut voisi lähettää vaikka joka kotiin. Vaikuttaako Posivan eri ryhmien sponsorointi ryhmien valmiuteen osallistua työryhmän toimintaan?
- Virkamiesten ja luottamushenkilöiden tulisi osallistua ryhmän toimintaan. Ympäristölautakunnasta ja työvoimatoimistosta voisi olla edustaja. Pitäisikö kaikista valtuustoryhmistä olla edustaja tai peräti kaksi? Jos luottamushenkilöitä on mukana, palavereja ei saa pitää samaan aikaan valtuusto- tai lautakuntakokousten kanssa. Onko vaara, että päättäjien ja virkamiesten läsnäolo nostaa asukkaiden kynnystä esittää näkemyksiään?
- Toimittajien pitäisi olla mukana työryhmäpalaverissa. Työryhmän tuloksista pitäisi myös tiedottaa lehdistölle palaverien jälkeen. Lehdistön kautta keskustelu leviää edustajien taustaryhmille ja muille ihmisille.
- Jotta työryhmä kiinnostaisi, pitäisi kiinnittää huomiota motivointiin; olisi kerrottava selkeästi, mitä työryhmä tulee tekemään ja miksi olisi tärkeää osallistua.
- Työryhmän ei tarvitse aina edes kokoontua; joissain tilanteissa riittää, että jäsenille lähetetään kirjallista tietoa.

TIEDOTTEET JA LEHDET

- Posivan tiedotteen kieli on raskaslukuista. Tiedotteeseen tulisi saada lisää mielenkiintoisuutta, jopa räväkkyyttä. Posivan tiedotteessa olisi hyvä olla "lukijoiden palsta". Siihen pitäisi voida kirjoittaa myös nimimerkillä.
- Voisi tehdä jonkinlaisen suunnittelun aikana täydentyvän seinälehdän.
- Pitäisikö olla puolueeton tiedotuslehti, jossa Posivalla ja kansalaisilla olisi omat palstansa?
- Posivan tiedotteen kaltaiset erilliset tiedotteet koetaan helposti mainoksiksi. Olisivatko lehtien liitteet ja teemanumerot tässä suhteessa parempia.
- Olisi lähetettävä joka talouteen tiedote hankkeen aikataulusta ja YVA:n tulevista vaiheista.
- Olisi laadittava käytyjen keskustelun ja esitettyjen näkemysten yhteenveto, joka olisi saatettava tiedoksi ihmisille.
- Tiedotteet eivät saisi olla puolueellisia eivätkä myöskään liian yksityiskohtaisia.
- Joillekin lukijoille sarjakuvat toimivat paremmin kuin perinteinen teksti.

RADIO JA TELEVISIO

- Paikallisradion ja -television juttusarjat ja tekstitelevisio sopisivat hyvin toistuvaan tiedottamiseen.
- Paikallisradiota olisi käytettävä sekä tilaisuuksien mainostamiseen että muuhun tiedottamiseen.
- Olisi oltava mahdollisuus esittää ohjelmissa kysymyksiä asiantuntijoille. Myös kuulijoiden näkemykset olisi saatava esiin ohjelmissa.
- Asiaa olisi käsiteltävä myös valtakunnallisissa radio- ja televisio-ohjelmissa.

KANSANÄÄNESTYS

- Hanketta koskeva kansanäänestys olisi saatava kuntaan. Sitä on [muutamassa kunnassa] yritettykin. Järjestettävä valtakunnallinen kansanäänestys. ↔ Koska loppusijoituksesta on määrätty ydinenergialaissa, ei tarvita valtakunnallista kansanäänestystä siitä, loppusijoitetaanko jätteet peruskallioon vai ei. Valtakunnallisessa kansanäänestyksessä ruuhka-Suomi sijoittaa jätteet syrjäseudulle.
- Kansanäänestys on hyödyllinen, jos äänestysprosentti kyllin korkea (esim. luokkaa 80 %).
- Onko äänestys mielekäs, jos se on vain neuvoa-antava?

ARVIINTIOHJELMASTA KUULEMINEN

- Tiedote ohjelmasta tulisi lähettää joka kotiin. Jos järjestetään tilaisuus, sen kutsun voisi lähettää yhdessä tiedotteen kanssa. Voisi tehdä lehtiartikkeleita sekä paikallisradioon ja -televisioon juttu. Arviointiohjelmaa tulisi käsitellä myös valtakunnallisissa tiedotusvälineissä, esimerkiksi Helsingin Sanomissa, Hufvudstadsbladetissa, radiossa ja televisiossa (esim. A-studiossa). Virallinen ilmoitustaulu ei ole hyvä tiedotuskanava, sillä sitä eivät kuntalaiset käy lukemassa.
- Jonkun muun kuin Posivan tulisi laatia ohjelman tiivistelmä. Tiivistelmä tulisi hyväksyttävä kunnissa.
- YVA-ohjelma tulisi olla nähtävillä ja lainattavissa kirjastoissa ja kunnantalolla - myös naapurikunnissa - sekä Posivan paikallistoimistossa. Ohjelma pitäisi toimittaa ainakin kunnan valtuuston ja hallituksen jäsenille - myös naapurikuntiin - sekä kouluihin ja ilmaiseksi myös niille, jotka sitä erityisesti haluavat. Ohjelma voisi olla luettavissa internetissä.
- Tärkeää, että järjestetään jonkinlainen yleisötilaisuus. Koska ihmisille voi olla vaikea ymmärtää, miksi vielä järjestetään yleisötilaisuus jo pidettyjen lisäksi, olisi tilaisuuden tarkoituksesta tiedotettava selkeästi. Tilaisuuden tulisi olla jonkun muun kuin Posivan järjestämä. Kunnan päättäjien tulisi olla järjestämässä tilaisuuksia. KTM:n tulisi järjestää tilaisuus ja kunta voisi olla mukana järjestämässä. Tosin Posivan järjestämä tilaisuuskin on parempi kuin ei tilaisuutta lainkaan. Ei ole ongelma, että tähän asti tilaisuuksia on järjestänyt Posiva ja ohjelman kuulemisvaiheessa tilaisuuksia järjestää jokin muu taho. Tilaisuudessa tulisi saada esittää kysymyksiä ja omia näkemyksiään. Näkemyksiä voisi tiedustella tilaisuuden yhteydessä myös kyselylomakkeella. Tiedotusvälineiden tulisi olla paikalla. Niille voisi ehkä järjestää oman tiedotustilaisuuden ennen varsinaista yleisötilaisuutta. Tilaisuuteen voisi koota arviointipaneelin, johon voisi osallistua esimerkiksi kunnasta vastustajia ja kannattajia, Greenpeace, maakunnallisen liiton edustaja, KTM ja/tai eri alojen asiantuntijoita, esim. ympäristölääkätieteen edustaja ja ympäristöjuristi.
- Keskustelutyöryhmän tulisi kokoontua kommentoimaan YVA-ohjelmaa. Järjestöt ja muut eturyhmät laativat halutessaan lausuntonsa; työryhmän ei pidä itse tehdä lausuntoa vaan tukea sen jäseniä muodostamaan oma näkemyksensä. Työryhmän jäsenille voisi tehdä valmiin (teknisen) lausuntopohjan, jossa olisi valmiit viitetiedot ja perusotsikot, mutta ei luonnollisestikaan sisällöllisiä kannanottoja.

OSASELVITYSTEN LAADINTAVAIHE

- Valmistuneista osaselvityksistä tulisi tiedottaa esimerkiksi paikallisradiossa ja lehdissä.
- Selvityksiä voisi olla luettavana kirjastoissa.
- Sekä selvitysten tekotapa että niiden tulokset kiinnostavat.
- Kiinnostavimmista selvityksistä voisi koota paketin, jonka halukkaat voisivat saada postitettuna kotiinsa.
- Erityisesti kiinnostavat sellaiset riskejä koskevat selvitykset, jotka on tehnyt joku muu, kuin

Posiva. Kauppa- ja teollisuusministeriön rahoittamat Tampereen yliopiston tekemät tutkimukset kiinnostavat.

ARVIOINTISELOSTUKSEN LAADINTA

- Keskustelutyöryhmä voisi kommentoida selostusluonnosta. Ryhmä voisi arvioida mm. luonnoksen ymmärrettävyyttä. Olisi tärkeää, että luonnos lähetettäisiin etukäteen keskustelutyöryhmän jäsenille.
- Jonkun muun kuin Posivan tulisi laatia ohjelman tiivistelmä. Tiivistelmä tulisi hyväksyttävä kunnissa.

ARVIOINTISELOSTUKSESTA KUULEMINEN

- Samat periaatteet pätevät, kuin ohjelmasta kuulemiseen.
- Pitäisikö olla kaksi tilaisuutta; toisessa esitettäisiin selostusta, toisessa kuultaisiin ihmisten mielipiteitä.

MUITA NÄKEMYKSIÄ TIEDOTTAMISESTA JA OSALLISTUMISESTA

- Ihmiset ovat väsyneet, koska hankkeesta on tiedotettu niin massiivisesti.
- Tiedotettava aina, kun jotain merkittävää on valmistunut, esimerkiksi, kun jokin osaselvitys valmistuu.
- Ihmisiä tulisi kannustaa lisätiedon lähteille.
- Tulisi tiedottaa erilaisten kanavien kautta, sillä yhdelle sopii yhdenlainen, toiselle toisenlainen tiedotustapa. Koska toisille sopii paremmin kirjoitettu teksti, toisille puhe, on molempia käytettävä tiedottamisessa.
- Yleisö- ja asiantuntijaluennot ovat hyviä. Niitä voisi järjestää esim. osaselvitysten aihepiireistä. Luentoja voisi järjestää sekä kansalaisille että päättäjille. Luennot eivät kiinnosta kaikkia. Kiinnostavimmista voisi järjestää myös tiedotustilaisuuden.
- Pitäisi olla joku kanava, jossa milloin tahansa voisi esittää kysymyksiä, keskustella ja esittää näkemyksiä. Puhelinpäivystys voisi olla tällainen kanava. Puhelinpäivystys saattaisi olla hyvä tapa erityisesti sellaisille ihmisille, jotka eivät halua tai uskalla esiintyä tilaisuuksissa.
- On kerrottava selkeästi etukäteen, mitä tilaisuuksissa tehdään ja miksi, esimerkiksi, että tilaisuudessa on mahdollisuus keskustella ja esittää omia valmisteltuja puheenvuoroja.
- Kaikissa tilaisuuksissa tulee olla mahdollisuus ilmaista näkemyksensä myös kirjallisesti. On oltava myös mahdollisuus ilmaista näkemyksensä kirjallisesti ilman, että tarvitsee osallistua tilaisuuksiin.
- On vaara, että tiedotus, esimerkiksi Posivan kouluissa jakama tieto, on propagandaa hankkeen puolesta. ↔ Kaikki positiiviset asiat leimataan liian helposti propagandaksi.
- Hanketta vastustaville liikkeille tulisi saada virallisempi status.
- Kansalaisille olisi saatava rahaa omaan toimintaan. Rahan avulla voisi esimerkiksi tehdä omia selvityksiä, hankkia erilaisia, myös hankkeeseen kriittisesti suhtautuvia, asiantuntijoita tai perustaa oman paikallistoimiston. [Ainakin Kuhmossa] kunta on hakenut rahaa kauppa- ja teollisuusministeriöltä. Tätä rahaa kunta voisi antaa myös kansalaisryhmille.
- Julkisuudella on tärkeä rooli tiedon arvioinnissa. Suunnitteluvaiheessa lehdistön avoimuus ja tasapuolisuus on tärkeää.
- Viralliset asiakirjat ja YVA-raportit ovat niin vaikeaselkoista ammattikieltä, että tavallisten ihmisten on hyvin vaikea ottaa niihin kantaa. Kaikessa tiedotuksessa ja raportoinnissa keskityttävä olennaisiin asioihin.
- Ydinenergia-asiaa ajettu kunnissa ala-arvoisella tavalla: on esimerkiksi turvauduttu mielikuvamainontaan (mm. käyttämällä hellyttäviä eläinhahmoja).

- Ydinvoimateollisuus on parin viime vuosikymmen ajan pohjustanut hanketta lahjoittamalla rahaa seuroille ja yhdistyksille. Tämän takia monet seurat ja yhdistykset ovat nyt jonkinlaisessa kiittolisuudenvelassa. Rahallinen sponsorointi on ↔ ei ole hyvä asia.

3.4. Muita esille nousseita asioita

- Onnettomuuksista ja myös uhkaavista tilanteista on tiedotettava avoimesti. Pelastussuunnitelmista on tiedotettava?
- Ydinvoimapaikkakuntien asukkaiden terveyttä on seurattava tarkasti.
- On varauduttava riskirahastojen keräämiseen. Rahastoja tulisi ylläpitää luolastojen sulkemisen jälkeenkin. Varat rahastoihin on kerättävä ydinvoiman kannattajilta. Kuinka korvataan asukkaille hankkeesta mahdollisesti aiheutuvat taloudelliset menetykset? Jos esimerkiksi 10 vuoden kuluttua laitoksen sulkemisesta ilmenee haitallisia vaikutuksia, kuka vastaa ja korvaa menetykset? On huomattava, että riskit ovat niin suuria, että vakuutusyhtiöt eivät suostu vakuuttamaan.
- On otettava esimerkkiä siitä, miten Ranskassa ja Saksassa ydinjätekysymys on hoidettu.
- Mitä seuraa, jos IVO tai TVO (ja edelleen Posiva) lopettavat toimintansa, esimerkiksi sulautuvat osaksi jotain ylikansallista yritystä?
- Valvontaa tulisi jatkaa luolastojen sulkemisen jälkeenkin.
- Kuinka tieto ydinjätteiden loppusijoituspaikasta saadaan tulevien sukupolvien tietoon?
- Koska kiistattomia tosiasioita ei ole tarpeeksi, loppusijoitus on viimekädessä uskon asia.

4. YHTEENVETO

TILAISUUDET JA NIIDEN JÄRJESTELYT

Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksen YVA-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointiohjelmaa laadittiin syksyllä 1997. Ohjelman laadintavaiheessa Diskurssi Oy järjesti loppusijoituksesta vastaavan Posiva Oy:n toimesta mahdollisilla loppusijoituspaikkakunnilla sarjan tilaisuuksia kansalaisille. Kullakin paikkakunnalla (Eurajoella, Loviisassa, Äänekoskella ja Kuhmossa) järjestettiin kaksi yleisötilaisuutta ja kaksi järjestöjen edustajien keskustelutyöryhmän palaveria. Diskurssi vastasi tilaisuuksien suunnittelusta, järjestämisestä ja tulosten raportoinnista. Posiva vastasi tilaisuuksia koskevasta tiedottamisesta.

Tilaisuuksien päätavoitteena oli koota kansalaisten ja eturyhmien hanketta ja sen suunnittelua koskevat näkemykset. Muina tavoitteina oli tiedotus hankkeesta ja sen suunnittelusta, keskusteluyhteyksien luominen Posivan ja kuntalaisten välille, avoin julkinen keskustelu hankkeesta ja sen vaikutuksista sekä suunnittelun hyväksyttävyyden tukeminen.

Ensimmäiseksi järjestettiin yleisötilaisuus, jossa kerrottiin hankkeesta ja YVA-menettelystä, keskusteltiin hankkeen vaihtoehdoista ja ideoitiin hankkeen mahdollisia vaikutuksia. Ensimmäisessä keskustelutyöryhmän palaverissa käsiteltiin tärkeinä pidettyjä vaikutusteemoja yksityiskohtaisemmin. Toisessa keskustelutyöryhmän palaverissa ja toisessa yleisötilaisuudessa esiteltiin aikaisemmissa tilaisuuksissa käytyjä keskusteluja, kartoitettiin lomakekyselyn avulla osallistujien näkemyksiä erilaisten vaikutusryhmien selvittämisen tärkeydestä sekä koottiin näkemyksiä siitä, kuinka tiedotus ja osallistuminen tulisi YVA-menettelyssä jatkossa järjestää. Lähes kaikkien tilaisuuksien yhteydessä oli Posivan suunnittelunäyttely ja tilaisuus esittää kysymyksiä asiantuntijoille.

Yleisötilaisuudet olivat kaikille avoimia. Työryhmien palavereihin osallistui useimmiten yksi edustaja kustakin järjestöstä tai yhdistyksestä. Tilaisuuksiin osallistui 5-70 ihmistä - lähinnä asianomaisesta kunnasta. Tilaisuuksissa oli läsnä pääasiassa keski-ikäisiä ja vanhempia henkilöitä. Kaikissa tilaisuuksissa oli mukana hanketta selkeästi kannattavia ja vastustavia ihmisiä.

Valtaosa keskusteluista käynnistettiin ideoinnilla. Keskustelujen pääkohdat koottiin seinäpapereille kaikkien nähtäville. Useimpien tilaisuuksien lopuksi osallistujat täyttivät tilaisuuksia koskevan palautelomakkeen.

Kaikki tilaisuudet äänitettiin. Kirjalliset muistiinpanot tehtiin sellaisista keskusteluista, joiden aikana avainsanoja ei koottu seinäpapereille. Jokaisesta tilaisuudesta laadittiin muistiot, jotka toimitettiin tilaisuuksien jälkeen Posivan YVA-ryhmälle.

TILAISUUKSIEN PALAUTE JA ARVIOINTI

Saadun palautteen perusteella useimmat osallistujat tuntuivat olevan tyytyväisiä tilaisuuksiin. Erityisesti kiiteltiin tilaisuuksien sujuvaa, aktivoivaa ja tasapuolista vetämistä sekä sitä, että näkemykset kirjattiin huolellisesti ylös ja välitettiin eteenpäin. Tilaisuuksien perustavoite, kansalaisten näkemysten kokoaminen, saavutettiinkin ilmeisesti varsin hyvin. Ehkä suurin ongelma tässä suhteessa oli se, että nuoria ja nuoria aikuisia oli tilaisuuksissa hyvin vähän. Vaikuttaa siltä, että tilaisuuksien avulla ainakin jossain määrin vähennettiin ennakkoluuloista aiheutuneita ristiriitoja ja parannettiin keskustelusuhteita.

Ehkä kaikkein yleisimmin tilaisuuksien ongelmaksi koettiin se, että niissä ei jaettu kovinkaan paljon tietoa hankkeesta ja sen vaikutuksista. Moni myös kaipasi enemmän keskustelua eri näkemyksiä edustavien välillä - nythän tilaisuuksissa keskityttiin mahdollisimman tehokkaasti kokoamaan osallistujien näkemyksiä YVA-ohjelman laadintaa varten.

VAIHTOEHTOJA KOSKEVAT NÄKEMYKSET

Hankkeen vaihtoehdoista keskustelua herättivät lähinnä valinta neljän suunnitellun sijoituspaikkakunnan välillä ja välivarastoinnin jatkaminen. Varsin moni oli sitä mieltä, että käytetty ydinpolttoaine tulee sijoittaa turvallisimpaan paikkaan. Toisaalta moni katsoi, että hanke tulisi sijoittaa nykyisille ydinvoimapaikkakunnille. Etenkin monet hankkeen vastustajat tarjosivat välivarastointia loppusijoituksen vaihtoehdoksi. Perusteeksi esitettiin lähinnä sitä, että käytetty polttoaine on silloin valvottavissa ja sitä, että näin saadaan lisää aikaa käytetyn polttoaineen käsittelyn ja loppusijoittamisen tutkimiselle ja kehittämiselle. Loviisassa ja Eurajoella keskusteltiin välivarastoinnin mahdollisista vaikutuksista. Äänekoskella ja Kuhmossa arvioitiin sitä, mitä tapahtuu, jos laitos ei tule paikkakunnalle. Moni oli huolestunut siitä mahdollisuudesta, että muiden maiden käytettyä ydinpoltoainetta saatetaan alkaa tuoda Suomeen loppusijoitettavaksi.

VAIKUTUKSIA KOSKEVAT NÄKEMYKSET

Eniten ihmisiä tuntuivat huolettavan mahdollisten onnettomuuksien aiheuttamat säteilyriskit kuljetuksen ja kapseloinnin aikana sekä luolastojen sulkemisen jälkeen. Niiden tarkkaa selvittämistä useimmat - myös hanketta selkeästi kannattavat - pitivät hyvin tärkeänä. Myös normaalitilanteessa kuljetuksen ja kapseloinnin säteilyvaikutusten selvittämistä painotettiin. Muista terveysvaikutuksista ja luontovaikutuksista keskusteltiin vähemmän ja niiden selvittämistä ei myöskään pidetty aivan yhtä tärkeänä.

Taloudellisia vaikutuksia koskeneissa keskusteluissa korostuivat sekä myönteiset että kielteiset vaikutukset. Myönteisiksi vaikutuksiksi nähtiin erityisesti yritysten toimintaedellytysten paraneminen, työpaikkojen lisääntyminen sekä kunnan verotulojen kasvu. Melko paljon keskusteltiin siitä, missä määrin alihankintatilaukset ja työpaikat jäävät alueelle, missä määrin ne menevät alueen ulkopuolelle. Välittömien taloudellisten vaikutusten ohella korostettiin välillisiä vaikutuksia esimerkiksi palveluelinkeinoin. Työllisyysvaikutuksia ja laajemminkin hankkeen taloudellista merkitystä kunnalle ja maakunnalle korostettiin erityisen voimakkaasti Kuhmossa. Toisaalta hankkeen nähtiin etenkin Äänekoskella ja Kuhmossa vaarantavan sellaisia elinkeinoja, jotka tukeutuvat puhtaaseen luontoon ja paikkakunnan luonnonmukaiseen imagoon. Sellaisina pidettiin erityisesti luontomatkailua ja elintarvikkeiden tuotantoa. Vaikka talousvaikutuksista keskusteltiinkin kaikilla paikkakunnilla paljon, niiden selvittämistä ei pidetty aivan yhtä merkittävänä kuin säteilyriskien tutkimista.

Tilaisuuksissa keskusteltiin hankkeen vaikutuksesta alueen imagoon. Positiivisena vaikutuksena nähtiin se, että hankkeen myötä paikkakunta saa "vastuunkantajan" ja "korkean teknologian" -imagon. Negatiivisena nähtiin puolestaan se, että paikkakunta mielletään riskialttiiksi ydinjätepaikkakunnaksi. Tämän katsottiin heikentävän "puhdas luonto" -imagoon tukeutuvien elinkeinojen toimintaedellytyksiä ja mahdollisesti myös karkottavan ihmisiä pois paikkakunnalta.

Talous-, luonto- ja terveysvaikutusten lisäksi keskusteluissa nostettiin esille vaikutukset paikkakunnan ilmapiiriin, väestörakenteeseen sekä asukkaiden pelkoihin ja turvattomuuteen. Moni piti niiden selvittämistä erittäin tärkeänä mutta toisaalta monen mielestä niiden selvittäminen ei ole kovinkaan keskeistä.

Merkittävänä ongelmana pidettiin sitä, että pitkälle ulottuvia vaikutuksia on hyvin vaikea luotettavasti arvioida. Pitkällä aikavälillä esimerkiksi poliittiset ja taloudelliset olot saattavat ratkaisevasti muuttua. Korostettiin myös sitä, että välittömästi laitoksen läheisyyteen ja kuntaan kohdistuvien vaikutusten lisäksi on selvitettävä myös vaikutuksia koko maakuntaan ja kuljetusreittien varrella oleviin paikkakuntiin.

SUUNNITTELUPROSEESSIA KOSKEVAT NÄKEMYKSET

Varsin yleisesti oltiin sitä mieltä, että neutraalia tietoa hankkeesta on vaikea saada tai että sitä ei yksinkertaisesti ole olemassakaan. Siksi toivottiin, että tiedon tuottamiseen osallistuvat useat eri tahot. Posivan ohella toivottiin tietoa esimerkiksi säteilyturvakokeskukselta, korkeakouluilta ja kansainvälisiltä asiantuntijoilta. Esitettiin myös, että kriittisten asiantuntijoiden täytyisi olla mukana hankkeen suunnittelussa ja arvioinnissa. Monet korostivat sitä, että viranomaisten tulee olla avoimia ja tasapuolisia.

Usean mielestä osallistuvien piiriä tulisi saada nykyistä laajemmaksi. Erityisesti nuorten, ympäristökuntien asukkaiden ja kuljetusreittien varrella asuvien laajempaa osallistumista toivottiin. Esitettiin myös että nyt lähinnä vain kunnissa käytyä keskustelua olisi laajennettava kansalliseksi.

Erilaisia tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia pidettiin hyvänä yhteistyötapana. Tilaisuuksia toivottiin järjestettävän erityisesti silloin kun, hankkeesta on jotain merkittävää uutta kerrottavaa tai on tärkeä saada ihmisten näkemyksiä. Keskustelutyöryhmää pidettiin hyvänä osallistumistapana sellaisille, jotka ovat valmiita aktiivisesti osallistumaan hankkeen suunnitteluun. Toisaalta korostettiin sitä, että ihmiset varsin nopeasti väsyvät ja kyllästyvät tilaisuuksiin. Siksi tilaisuuksia ei saisi olla kovin usein. Tilaisuuksien rinnalle kaivattiin myös muita tiedotus- ja osallistumistapoja. Suunnittelulehteä ja etenkin sanomalehtiä ja paikallisradiota pidettiin hyvänä tiedotuskanavana. Mahdollisuutta esittää omat näkemyksensä kirjallisesti pidettiin tärkeänä. Lisäksi toivottiin jonkinlaista palvelevaa puhelinta, jonka kautta voisi esittää näkemyksiään ja saada vastauksia kysymyksiinsä.

LIITE 1. TILAISUUKSIEN AJANKOHDAT**EURAJOKI**

22.9.1997	ma	1. yleisötilaisuus
30.9.	ti	1. keskustelutyöryhmän palaveri
13.10.	ma	2. keskustelutyöryhmän palaveri
28.10.	ti	2. yleisötilaisuus

LOVIISA

29.9.	ma	1. yleisötilaisuus
2.10.	to	1. keskustelutyöryhmän palaveri
16.10.	to	2. keskustelutyöryhmän palaveri
30.10.	to	2. yleisötilaisuus

ÄÄNEKOSKI

1.10.	ke	1. yleisötilaisuus
6.10.	ma	1. keskustelutyöryhmän palaveri
21.10.	ti	2. keskustelutyöryhmän palaveri
4.11.	ti	2. yleisötilaisuus

KUHMO

8.10.	ke	1. yleisötilaisuus
9.10.	to	1. keskustelutyöryhmän palaveri
23.10.	to	2. keskustelutyöryhmän palaveri
6.11.	to	2. yleisötilaisuus

LIITE 2. TILAISUUKSIEN PALAUTELOMAKKEET**Ensimmäisissä yleisötilaisuuksissa jaettu lomake (1. sivu)****MITÄ MIELTÄ OLIT YLEISÖTILAISUUDESTA?**

Täyttämällä tämän palautelomakkeen autat meitä järjestämään jatkossa entistä parempia tilaisuuksia. Mielipiteesi on meille tärkeä!

1. Mistä sait tiedon tilaisuudesta?

(Ympyröi oikea vaihtoehto)

Henkilökohtaisesta kutsusta	1
Kotiin tulleesta tiedotteesta	2
Lehdestä	3
Radiosta	4
Muualta, mistä? _____	5

2. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

(Ympyröi paras vaihtoehto)

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Tilaisuus oli mielestäni tarpeellinen	1	2	3	4	5
Sain tilaisuudessa riittävästi tietoa hankkeesta	1	2	3	4	5
Sain tilaisuudessa riittävästi tietoa tulevista tapahtumista	1	2	3	4	5
Sain ilmaista tilaisuudessa omat näkemykseni	1	2	3	4	5
Yleisötilaisuus tarjosi riittävän mahdollisuuden vaikuttaa	1	2	3	4	5
Esitykset olivat selkeitä ja helppotajuisia	1	2	3	4	5
Kartat, kuvat ja kalvot olivat selkeitä ja riittävän suuria	1	2	3	4	5
Puheenjohtaja oli tasa- puolinen ja johti tilaisuutta hyvin	1	2	3	4	5

Ensimmäisissä yleisötilaisuuksissa jaettu lomake (2. sivu)

3. Olisiko jokin toinen aika ja paikka ollut tilaisuudelle parempi? Jos, niin mikä?

Päivä_____ Klo_____ Paikka_____

4. Olisitko kaivannut enemmän tietoa jostakin asiasta? Jos, niin mistä?

5. Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?

6. Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?

Kiitos palautteesta!

Keskustelutyöryhmien palavereissa ja toisissa yleisötilaisuuksissa jaettu palautelomake

MITÄ MIELTÄ OLET TILAISUUDESTA?

Täyttämällä tämän palautelomakkeen autat meitä järjestämään jatkossa entistä parempia tilaisuuksia. Mielipiteesi on meille tärkeä!

1. MIKÄ OLI TILAISUUDESSA MIELESTÄSI ONNISTUNUTTA?

2. MITEN TILAISUUTTA MIELESTÄSI OLISI VOINUT PARANTAA?

3. OLISITKO KAIVANNUT ENEMMÄN TIETOA JOSTAKIN ASIASTA? JOS, NIIN MISTÄ?

KIITOS PALAUTTEESTA!

LIITE 3. TILAISUUKSIA KOSKEVA PALAUTE

Kaikilla paikkakunnilla molempien yleisötilaisuuksien ja toisen keskustelutyöryhmän palaverin lopussa koottiin osallistujilta lomakkeilla tilaisuutta koskeva palaute. Seuraavassa on koottu palaute kaikkien em. tilaisuuksien palautelomakkeiden kysymyksiin "Mikä oli mielestäsi tilaisuudessa onnistunutta" ja "Miten tilaisuutta/tilaisuuksia olisi voinut mielestäsi parantaa?" Palaute on kirjattu sellaisena kuin se on lomakkeisiin kirjoitettu. Samoissa lomakkeissa tiedusteltiin myös "Mitä tietoa olisit kaivannut lisää?". Vastaukset on koottu liitteeseen 4.

ENSIMMÄINEN YLEISÖTILAIUUS

EURAJOKI	
<p>Mikä oli mielestäsi tilaisuudessa onnistunutta?"</p> <ul style="list-style-type: none"> - "että ihmiset uskaltautuivat puhumaan" - "Mieliapiteitä tuli runsaasti ja melko vapaamuotoinen tilaisuus kannusti siihen. Ylöskirjaaminen antoi konkreettisuuden tunnetta. Tilaisuus oli asiallinen" - "kaikki saivat sanoa mielipiteensä" - "tilaisuus eteni selkeästi" - "selkeys, kirjallinen info, luvattu jälkikäsitely" - "eurajokelaiset saivat vapaasti sanoa mielipiteitään" - "puheenjohtaja asiallinen, osallistujien mielipiteiden kirjaaminen / huomioonottaminen" - "protestoijat saivat äänensä kuuluviin" - "vuorovaikutus yleisö / esitelmöitsijät" - "asiat tulivat paperille. Sai puhua ja sanoa mielipiteen vapaasti" - "että sai puhua vapaasti kaikesta askarruttavista seikoista ja huolenaiheista" - "Puheenjohtajan selväsanaisuus ym. sympatia. Jonkun epäystävällisemmän puh. johtajuus olisi pilannut koko tilaisuuden. Hänelle Kiitos." - "fläppitaulut" - "vastustajille mainio tilaisuus kriteeriin", saivat purkaa itseään! (asiattomastikin!) Siitä huolimatta onnist. tilaisuus" - "puheenjohtajuus selkeätä, kaikki halukkaat sai puhua" - "yleensä kaikki" - "tavallinen kansalainen sai sanoa mielipiteensä" - "aikataulu" - "Mielipiteitä suorastaan intouduttiin esittämään = puh.joht. & tilaisuus sinällään edesauttoivat. Fläppi- taulun käyttö mielipiteiden kirjaamiseen" 	<p>Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "yvan kulkua ja ohjelmavaihetta ois pitänyt kuvata vielä selkokielisemmin" - "Jäsennellympi käsittelytapa → jo esittelyvaiheessa käsitelty kysymyksiä jokaisesta osa-alueesta" - "Otetta enemmän huomioon jokin muu vaihtoehto, kuin hautaaminen. Olisiko jätteestä muuta hyöty-käyttöä" - "joku olisi voinut myös kertoa hankkeen huonoista puolista" - "kertoa suunnitellusta YVA-vaikutus selvityksestä yksityiskohtaisesti; miten tehty / tehdään käytännössä? Mitä havaittu? Mitä epävarmuustekijöitä?" - "poliittisia päättäjiä olisi saanut olla paikalla (edes muutamia)" - "Hymyä huuleen - muuten erinomainen" - "Tiedote joka kotiin muutama päivä aikaisemmin" - "Hieman pitemmät alustukset" - "useammin olisi pitänyt järjestää - jo aikaisemmin samankaltaisia tilaisuuksia. Mainonnasta jätettävä lapsellinen eläinmainonta pois!!" - "Näyttää kuvia Tsernopilin onnettomuudesta." - "tehokkaampi markkinointi mm. nuorille" - "keskittymällä vain ydinjäteproblematiikkaan ei olemassaoleviin laitoihin" - "ei kaikkia 'huonoja' puolia kirjatuksi tuplasti. 'huonot' puolet esim. punaisella, olisi koko koomisuus tullut näkyviin" - "yleisö lopultakin aika passiivista, vain vastustajat olivat aktiivisia. puheenjohtaja olisi ehkä voinut 'provosoida' (positiivisessa mielessä) lisää näkemyksiä" - "Näin oli hyvä" - "vaihtoehtoja ei ole"

ENSIMMÄINEN YLEISÖTILAISUUS

LOVIISA	
<p>Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Puheenjohtaja johti tilaisuutta hyvin ja onnistui estämään henkilökohtaisuuksiin menemisen." - "Puheenjohtaja ja avustajat olivat asiallisia ja toimivat ammattimaisesti kokouksessa." - "Puheenjohtaja oli hyvä." - "Kaikki saivat ilmaista mielipiteensä." - "Seinälehdet." - "Yleisö sai mielipiteensä esille." - "Kyllä aikataulu keskusteluryhmälle on hyvä." - "Yksi alustus oli puolet liian pitkä ja siinä olisi voinut käyttää mikrofonia." - "Eri mielipiteiden ja ideoiden esillesaaminen." - "Nähdä, etteivät kaikki kannata ydinvoimaa." - "Hyvä eteenpäinkulku." - "Fläppitaulumenetelmä toimi hyvin." - "Sai tavata aktivisteja, jotka vastustavat atomijätteen Loviisan kallioperään sijoittamista." - "Alueen väestön "aktiivisuus" oli hyvin ennakkokartoitettu. Näinkin pieni tila näytti hyvin "Tuomion lukemiseen". 	<p>Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Tilaisuus oli aika ok." - "Posivan edustajien alustus oli hidas, tylsä, nukuttava jne." - "Puheenjohtaja voisi olla tiukempi ja puheenvuorot tulisi pitää sovitun linjan mukaisina." - "Provosoivampi alustus sekä puolesta että vastaan. Tosi-asioiden kertaaminen tähtää ainoastaan olevan pitämiseen ja vahvistamiseen." - "Tähän ja muihin tilaisuuksiin enemmän kysyjä ja asian-tuntijoita." - "Tasapuolisempaa kääntämistä suomeksi ja ruotsiksi, esim. simultaanitulkkausta - siihen pitäisi näin tärkeässä asiassa löytyä rahaa." - "Parempi äänentoisto - paljon jäi kuulematta." - "Posivan alustaja yritti parhaansa mukaan nukuttavalla äänellä hypnotisoida kuulijat uneen."

ÄÄNEKOSKI	
<p>Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "järjestely hyvä" - "järjestäjien asiallisuus" - "puheenjohtaja toimi puolueettomasti ja hyvin" - "ilmapiiri" - "vapaa tunnelma" - "tasapuolinen tilaisuuden veto. Jokainen sai esittää mielipiteensä" - "sana kuului, jokaisella tilaisuus kommentoida" 	<p>Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "enemmän yleisöä" - "enemmän tilaisuuksia" - "en tiedä" - "Posiva sai järjestäjänä kuitenkin turhan suuren ajan itsensä mainostamiselle. (esitteet, johdanto yms) Ehkä jatkossa tullaan huomioimaan paikkakunnalla asian tiimoilta toimivia muitakin järjestöjä/yhdistyksiä" - "väkeä olisi saanut olla enemmän" - "kesustelun raja-alue aiheittain: terveys, turvallisuus, luonto, mitä tehdään joka tapauksessa kyseisen asian liittyen" - "mielestäni tilaisuus oli ok" - "puheenjohtajan ääni olisi voinut kuulua paremmin"

KUHMO	
<p>Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Vapaat puheenvuorot" - "Puheenvuoroja sai tarpeeksi" - "Yllättävän paljon ihmisiä" - "Hyvä tilaisuus" - "Puh.joht:n tasapuolisuus. Asiasta kaikki saivat esittää oman mielipiteensä" - "Asiallinen puheenjohto. Alustukset myös asiallisia" - "Jokainen sai sanoa vapaasti mielipiteensä" - "Tilaisuus oli kokonaisuudessaan onnistunut" - "Tapa, jolla tilaisuus toteutettiin" 	<p>Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Paneelikeskustelu??" - "Äänentoistolaitteet? Kaikui liian paljon, ei saanut ajoittain sanoista selvää" - "Kuuluvuus oli heikko" - "Kuuluvuus oli keho. Mikit puheenvuorojen käyttäjille. Kaikui kovasti salissa" - "Aina se vaan maksajan mielipide on voimakkaampi - ikävä kyllä" - "Puolueeton asiantuntija olisi ollut tarpeen" - "Romuvaaraliikkeen edustajat saivat äänensä liikaa esille"

KESKUSTELUTYÖRYHMIEN PALAVERIT

EURAJOKI

Mikä oli tilaisuuksissa mielestäsi onnistunutta?

- "kaikkien sanomiset kuultiin tasapuolisesti"
- "mielestäni asioiden avoin ja asiallinen selvittely"
- "tilaisuuden junailu pysyi hyvin hallinnassa, puheenjohtaja pysyi mielipiteiden yläpuolella ja (pyrki ja) onnistuikin saamaan keskustelua aikaan"
- "ryhmäkoko oli riittävän pieni (vaikka sinänsä olisi ollut hyvä jos kiinnostuneita olisi ollut enemmän)"
- "tulokset koottiin ja jäsennettiin näkyviin"
- "rauhallinen eteneminen, asiallisessa järjestyksessä"
- "osallistujat huomioon otettiin"
- "tilaisuuden 'vetäjä' asiallinen"
- "kaikkia kuunneltiin"
- "keskustelun taso/ puh. vuorot suht. koht. asiassa"
- "vapaa ja turvallinen ilmapiiri"
- "ihmiset uskalsivat sanoa / kysyä mieltään askarruttavista asioista"
- "puheenvuorot otettiin 'todesta'"
- "jokaisen puheenvuoro tuntui tärkeältä"
- "sai puhua ja sanoa oman mielipiteensä. Kaikki kuunteli ja arvosti muiden mielipidettä. Oli hyvä kun tiesi voitavansa vaikuttaa. Kaikki puhuivat ketkä vain halusivat. Posiivinen otti kontaktia ihmisiin eikä pitänyt itseään "herrakerhona" joka tietää kaiken parhaiten"
- "keskusteleva henki. avoin pohdinta. Tilaisuuden neutraali veto. Posiivisen vetämänä em. tunnelmaan oltaisiin tuskin päästy. Sen verran inhimillisesti kukin on kallistunut oman työnantajansa puolelle"
- "tilaisuudet lisäsivät paikalla oljoiden tietoa ja käsitystä asiasta huomattavasti. Uskon että he vievät tietoa myös monelle eteenpäin"
- "kohdistettiin kutsu yhdistykseen jotka valitsivat edustajan"
- "monipuolisesti käsiteltiin asioita, kaikkien mielipiteet tuli hyvin esille"
- "paikalla riittävästi asiantuntemusta hoitamaan asiaan liittyvää keskustelua"

Miten tilaisuuksia mielestäsi olisi voinut parantaa?

- "houkutelua enemmän osallistujia"
- "ainakin omat pohjatietoni olivat kovin puutteellisia. Lisätieto auttaisi keskittymään oleelliseen (tämä on itsestä kiinni, tietoa varmasti on saatavissa"
- "kirjallinen palautemahdollisuus voisi antaa enemmän mielipiteitä jo istunnon aikana"
- "jo tiedossa olevien tosiseikkojen selvitykset jos mahdollista olisi saatu kaikkien osallistujien mukaisiksi"
- "provosointi sopivasti olisi vilkastuttanut keskustelua"
- "tiedottaminen osallistujien sidosryhmille / yhdistyksille jää edustajan varaan"
- "media mukaan!"
- "lehdistö / radiotiedotteita tilaisuuksista - myös niiden tähänastisesta annista"
- "julkisuus asian tiimoilta puuttui (kysymyshän on maailmanlaajuisen ongelman käsittelystä)"
- "jos olisi saanut enemmän porukkaa mukaan olisi voinut puhua asioista monipuolisemmin"
- "loppujen lopuksi ei tilaisuuksissa saanut paljoakaan tietoa, mutta sai esittää näkemyksiä. Valistiko tilaisuudet enemmän Posivalaisia kuin meitä? Hyvä niinkin."
- "ehkä lähettämällä porukalle kirjallisen tietoiskun hankkeen sisällöstä (ja säteilyn) olemuksesta esim. kutsun mukana. Näin asiaan olisi voinut perehtyä ja orientoitua etukäteen"
- "saamalla enemmän väkeä paikalle, joskin totta on myös, että ketään ei voi pakottaa paikalle"
- "runsaslukuisempi osallistuminen (2henk./yhd?) (ei yli 50)"
- "kunnan edustajien läsnäolo"
- "ehkä enemmän tietoa muiden alueiden tilanteista"

KESKUSTELUTYÖRYHMIEN PALAVERIT

LOVIISA	
<p>Mikä oli tilaisuuksissa mielestäsi onnistunutta?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "professionella ordföranden" - "bra förklarar vad är diskussionens strävan och mål" - "aktiva deltagare" - "öppenhet!!!" - "allas åsikter togs i beaktande!!!" - "hyvin johdettu kumpikin tilaisuus" - "selkeitä esityksiä ja asiantuntemus aiheesta hyvä" - "tiedotus YVA prosessin jatkomenetelmästä oli tervetullut" - "vaikutusten tärkeyden selvittäminen Loviisan kohdalla hyvä ja tarpeellinen" - "alla fick den åsikt sakt men för lite deltagare!" - "Avoimuus, vapaus ilmaista mielipiteitä, kaikki otetaan vakavasti" - "mielipiteiden haarukointi hyvä" - "puheenvuorojen pituutta ei rajattu joka on hyvä asia" - "att åskådlig göra vad som kommit fram" - "ordförandes — vid icke önskvända inslag" 	<p>Miten tilaisuuksia mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "mera och större deltagande" - "arbetet i små grupper är svårt, diskussionen på personlig nivå" - "taukojumpa!" - "tiedottamista lisättävä tilaisuuksista, vapaampi osanotto tällaisiin tilaisuuksiin" - "osanottajien vähäisyys ihmetyttää, ehkä Posivan ei pitäisi olla paikalla. Tässä vaiheessa tuntuu että Posiva valvoo kuin isovelji. Valitan. Mielipiteeni ei ole ainoastaan henk. kohtainen" - "med mera deltagare blir flera åsikter något slags — för allmenna människor som inte är så aktiva" - "toisessa palaverissa oli liian vähän ihmisiä" - "pöydät osallistujille" - "en trivsammare —, annans bra!"

ÄÄNEKOSKI	
<p>Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "hyvä tilaisuus" - "Tasapuolisuus" - "Mielipiteen vaihto ja määrätynlainen avoimuus. Ei ollu 'pulpetissa' " - "Mielipiteet erosivat, syntyi keskustelua. Selkeästi näki heti 'pläppi' taululta työn tuloksen" - "Eri mielipiteiden huomioiminen" 	<p>Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Missä ihmiset" - "Jos olisi ollut alan materiaali kuvina mukana" - "Ennakkoon tieto käsiteltävistä asioista"

KUHMO	
<p>Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Puheenjohtajan toiminta kiitettävää" - "Tuli esille eri vaihtoehtoja haitoista, hyödyistä ja rakentamisen vaikutuksia" - "Aktiivisuus, erilaiset mielipiteet" - "Kokouksen järjestelyt, kokouksen asiall. läpivienti" - "Avoimuus, neutraalisuus" - "Järjestely" - "Kokousjärjestelyt" - "Tekniikka, jolla tilaisuudet toteutettiin. Vetäjä hyvä!" - "Puh.johtaja hyvä" - "Erilaiset kannanotot tulivat rauhallisesti esille" 	<p>Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Koollekutsuminen hyvin hämmennystä aiheuttavaa? Siihen muutosta!" - "No jaa. Edellisten keskustelutilaisuuksien yhteenveto kirjallisena jakoon osallistujille" - "Puheenvuorojen rajoittaminen äänekkäiltä liikkeiltä" - "En osaa sanoa" - "Ottaa huomioon päätöksen vaikeuden, on vaikea parantaa" - "Kokoonkutsuminen (keskusteluryhmän)" - "Ajassa olisi voinut joustaa. Aika ei saa 'loppua'" - "Parempaa pullaa"

TOINEN YLEISÖTILAISUUS

EURAJOKI	
<p>Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "järjestelmällinen tapa saada ihmisten pelot, huolet ja ennakkoluulot tutkimuskohteeksi ja keskusteluun." - "keskusteluun varattiin riittävästi mahdollisuutta ajallisesti" - "keskustelua johdettiin sujuvasti ja rohkaisevasti" - "mielipiteet kuunneltiin" - "puolueeton puheenjohtaja" - "avoin ja selkeä, vapaa ilmapiiiri" - "saatiin yleisö puhumaan" - "juontajan taito saada osanottajat tuomaan esille mielipiteitään" - "avoin, antoi mitä tulin kuulemaan" - "avoimuus" - "kiitos joka tapauksessa" - "keskusteleva henki" - "perusteellisuus" 	<p>Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "kantani myönteinen" - "pieni tauko ehkä" - "yleisön kommentit jotka ovat totaalisen väärät pitäisi oikaista heti, ettei synny väärää käsityksiä" - "hieman enemmän ärsytystä" - "ei mitenkään" - "reilu äänestys. Tämä on epäreilua ja kaiken lisäksi maan ja ilman saastuttamista ikuisiksi ajoiksi. Seuraavaan kokoukseen armeijan edustaja mukaan." - "informoida asiantuntijana enempi."

LOVIISA	
<p>Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "kaikki saivat sanoa mielipiteensä" - "keskustelu oli asiallista ja paljon tärkeitä kysymyksiä ja vastauksia" - "selkeä lopputulosten kirjaaminen" - "näyttely, pelisäännöt näkyvässä" - "tiivistää, "tuplajuttu" turhaa" - "hyvä kokous 30.10.97." - "tiedottaminen" - "selventävät vastaukset" - "järjestys oli asiallinen" - "pysyttiin asiassa" - "puheenjohtaja ja hyvä tulkki" - "yleisöllä oli mahdollisuus sanoa näkemyksensä" - "että kaikki kirjoitettiin näkyviin ja käytettiin molempia kieliä" 	<p>Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - "järjestää viikonloppuna" - "kaksikielisyys rasittavaa, mutta ei sille voi mitään, valitettavasti!" - "pidentää tilaisuutta" - "erityisasiantuntijoita olisi voinut olla mukana" - "provosoivampi alustaja lisäisi keskustelua" - "saamalla lisää ihmisiä kokoukseen" - "yleisön olisi voinut jakaa pienempiin ryhmiin jotta oltaisiin voitu paremmin keskustella"

TOINEN YLEISÖTILAISUUS

ÄÄNEKOSKI

Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?

- "Puheenjohtajan asiallisuus, tieto, esiintyminen; Esim. aggressiivisiin puheenvuoroihin suhtautuminen. Kirjausten selkeys ja täsmällisyys. Erinomainen tarjoilu"
- "Yleinen ilmapiiri. Asiallinen keskustelu = kysymykset & vastaukset"
- "Toimi! Harjoitus näkyy. Tuli todella tunne, että molemmat kannat tulivat tasapuolisesti esille. Kaikki tulivat kuulluksi! Hyvä rauhallinen puheenjohtaja."
- "Kaavakkeen täyttö oli asiaa, samoin palaute oli hyvä (pisteet). Ohjelman laatimisasidea "yhdessä" on hyvä asia"
- "Asiallisuus hyvä asia kerrallaan käsittely"
- "Asiallista, kiihкотonta"
- "Kokonaisuutena suht. onnistunut"
- "Avoin keskustelu"
- "Puh.johtajan asiallinen selvitys ko. asioista erittäin hyvä"
- "Monipuolisia kysymyksiä - vaikkakin 'pomppoilevaa' "
- "Puheenjohtajan toiminta hyvää. Seinätaululle kirjaaminen"
- "Tasapuolista"
- "Pulla! Ilmeisesti aika tasapuolinen alustus ulkopuolisilta alustajilta"
- "Kiitos kahvista!"

Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?

- "Parempi ennakoilmoittautuminen. Saada jotenkin enempi väkeä mukaan, myös nuoria"
- Tiedottaa paremmin tilaisuudesta (aikaisemmin). Myös hanketta vastaan olevien liikkeiden materiaalia jaettavaksi"
- "Halusimme jäädä istumaan taakse koska siellä oli pöydät: hyvä kirjoittaa. Mikrofonit olivat paikalla. Ilan esittelijä / puheenjohtaja ei sitä käyttänyt! Olisi kerätty nimet, joille lähetetään YVA selvitys kun se valmistuu. peruutus: kerättiin! Hyvä!"
- "YVA-prosessin yleisempi esittely?"
- "Kokouspaikka jokin auditorio"
- "Laajempi tiedottaminen"
- "Puhua myös varjopuolista"
- "Ennakoilmoitus tilaisuudesta lehteen hieman aikaisemmin"
- "Missä päättäjät"
- "Missä nuoret? Missä valtuutetut? Missä kansalaiset?"
- "Asiaa olisi pitänyt informoida nuorisolle, koska tulevaisuus on heidän. Miksi nuorisoa ei kiinnosta. Onko infot olleet piilotettuja tästä aiheesta."
- "Todellinen tieto puuttuu! Faktat esiin!"
- "Olisi voitu tuoda todellista tutkittua tietoa paikkakunnilta joissa on ollut ydinvoimala tai teollisuutta jossa ydinvoimaa. Raakaa tietoa! Ei pelkkää teoretisointia."

KUHMO

Mikä oli tilaisuudessa mielestäsi onnistunutta?

- "Tieto jota saimme"
- "Olemassaoleva tieto tuli ymmärrettävästi jokaiselle ja kun tulee lisää tutkimustietoa, sitä pitää antaa ja jakaa kansalle"
- "Kohteliaisuus, että jokainen sai esittää mielipiteensä mutta Mielestäni ei tuotu muita erilaisia vaihtoehtoja ydinjätteen varastoinniseksi kuin syvälle kallioon hautaaminen, miksi??"
- "Tilaisuus oli kokonaisuudessaan hyvä. Säteilyturvallisuukskeskuksen esitys todella hyvä ja vastaukset tyhjentäviä"
- "Selkeys puheenvuoroissa. Tauko paikallaan. Asiantuntijat luotettavan tiedon jakamisessa välttämättömiä (STUK esim.), hyvä asiantuntemus. Mielipidekysely mielenkiintoinen."
- "Tilaisuus pysyi hallinnassa, kaikki sai sanoa mielipiteensä. Asiantuntijoiden osuus."
- "Monipuolinen ja avoin keskustelu asioista. Paras tilaisuus tähän saakka. Tuli tietoa myös tutkimusasioista, sekä havainnollinen esitys kapselin sijoittamisesta kallioperään ja sen eristäminen pohjavesistä"
- "STUK:in edustajan vastauspuheenvuorot"
- "Parasta lopun kysymys-vastaus"
- "Kokonaisuus"

Miten tilaisuutta mielestäsi olisi voinut parantaa?

- "Äänentoistolaitteiden käyttö!"
- "Näyttää videoilta niistä asioista joista teillä on tehty videot, sillä yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa"
- "Olisi mielenkiintoista nähdä selvityksiä, vaikka käyttämällä dioja (paljon asiaa mielenkiintoisessa muodossa esitettyinä) (tuli kyllä sitten lopussa kalvoja)"
- "Antaa ihmisille sellaista tietoa, että voi olla muitakin vaihtoehtoja ydinjätteen Suomessa varastoinnissa, eikä kallioon lopullisesti hautaaminen. Nythän te Posivan toimesta tuputatte vain yhtä ainoaa vaihtoehtoa elikä kallioon vain ja lopullisesti!"
- "Joutavat höpinät olisi jätettävä pois"
- "Tilaisuus oli hyvä"

LIITE 4. ASIAT, JOISTA OSALLISTUJAT KAIPASIVAT LISÄTIETOA

Tähän liitteeseen on koottu vastaukset tilaisuuksien palautelomakkeiden kysymykseen "Olisitko kaivannut enemmän tietoa, jostakin asiasta? Jos, niin mistä?" Vastaukset on kirjattu sanatarkasti.

ENSIMMÄISET YLEISÖTILAISUUDET

Eurajoki

- *"Enemmän konkreettista tietoa hankkeesta"*
- *"Loppusijoitusmenetelmä oli aika lyhyesti läpikäyty" [1. yleisötilaisuus]*
- *"aikajänteestä"*
- *"Muissa maissa on tehty vastaavia suunnitelmia ja tutkimuksia joten olisi kaivannut enemmän tietoa näistä: tutkimusmenetelmät, vaihtoehdot, tulokset. Tutkimustuloksia toimivien ydinvoimaloiden vaikutuksista tähän mennessä: terveys, imago, taloudellinen (mm. maan ja rakennusten mahdollinen arvon muutos) jne → vertauskohta loppusijoitukselle"*
- *"Enemmän tietoa riskeistä"*
- *"Kallioperästä (minkälaista ja miten käyttäytyvää). Vaikutus maataloudelle".*
- *"Katastrofiuhat, maanjäristykset, Ruotsissa samoilla leveyksillä! Eurajoen peruskallio ei näytä luotettavalta 2 milj. vuotta ajatellen"*
- *"Maaperän käyttäytymisestä hankealueella"*
- *"vaikutuksista luontoon (kasvit, eläimet, sienet)*
 - *onko alueilla esim. luonnonsuojelulain tai elinympäristö- tai lintudirektiivien osoittamia suojeltavia lajeja ja jos on onko em. merkitystä / vaikuttaako se hankkeeseen?*
 - *miten vaikutukset eliöihin voidaan ennustaa / simuloida; kysehän on oikeastaan normaalista rakennushankkeesta, joka tuhoaa / muuttaa alkuperäistä ympäristöä joka tapauksessa → onko eläinvaikutusten tarkastelussa mieltä. Ekosysteemi muuttuu [epäselvä sana]"*
- *"Kunnan valvontaviranomaisten mahdollisuus tarkastuksiin"*
- *"Ennakkotietoa jätteen käyttäytymisestä ei ole ollenkaan - tämä tulisi enemmän huomioida. Nyt ihmiset ovat koekaniineja. Millä hinnalla?"*

Loviisa

- *"Kaikesta asiaan liittyvästä"*
- *"Fråm början har IVO och Posiva varit inbjudade i planerna för slutförvaring. Vem har ordnat så att Diskurssi Oy har kommit med. Vem betalar dem."*
- *"Asenteista, joilla koko ydinvoimaa tuotetaan. IVO:n edustajaa kaipaillen..."*
- *"Konkreta svar angående slutförvaring absälut inte i Lovisa!"*

Äänekoski

- *"Tekniikan kehitys"*
- *"Yleensä teknisistä selvityksistä"*
- *"Kaikesta josta kukaan ei tiedä vielä kaikkea (mitään)"*

Kuhmo

- "Lisätieto asiasta kuin asiasta ei olisi ollut pahitteeksi"
- "Yleensä ihmisille tietoa ennen kuin tällaisia tilaisuuksia järjestetään tulisi ihmisille saattaa tiedoksi minkälaisesta aineesta on kysymys - riskitekijät, säteily ja esitys kuvannollisesti selkeän ymmärrettävästi esittää"
- "Ei enempää kerralla. Tietoa tarvitaan vielä paljonkin. Kaikki ei kuitenkaan voi olla faktoja"
- "Siitä, voisiko kapselointilaitos täällä ollessaan 'poikia' muuta teollisuutta tälle paikkakunnalle; ja minkä laista? Minkälaista koulupohjaa laitoksessa työskenteleviltä tullaan vaatimaan?"
- "Puolueeton asiantuntija olisi ollut tarpeen"
- "Tuleeko tarjouskilpailu myös muista maista"

TOISET TYÖRYHMÄPALAVERIT

Eurajoki

- "Eurajokisille on tietoa ja tiedotusta jaettu jo 20 v. ydinvoimasta. 'Turtuminen tavanomainen ilmiö'. - Onko uutta tai uutista?"
- "Yleisinfoo ydinjätteen ominaisuuksista. Itselleni YVA oli etukäteen tuttu. Sille jolle oli ihan outo entuudestaan, en usko, että ihan vielä valkeni."
- "Yksityiskohtaista tietoa itse loppuvarastoinnin toteuttamisesta. Miten kauan uraani säteilikään terveyden uhan verran?"
- "Ydinjätteiden säteilyvaarasta, - mutta ei sitä tiedä niistä ilmeisesti kukaan varmuudella sanoa.-"
- "Loppusijoituskapseleiden ulospäin antamat säteilyarvot, materiaalien vanhentumisen (väsymisen) aiheuttamat todennäköiset muutokset näissä arvoissa. Joitakin taustatietoja tähän mennessä suositetuista kairauksista saaduista tutkimuksista / arvoista. Laskennalliset esimerkit säteilyarvojen pienenemisestä vuosien kuluessa. Kyselytulos tämänhetkiselältä eduskunnalta loppusijoituksesta. Jokaisen kansanedustajan kanta ja paikkakunta listattuna"
- "Mikä on tavallisen kuntalaisen todellinen vaikuttamisen mahdollisuus?! Onko kokoontumiset olleet kuitenkin vain ns. silmän lumetta? - Todellisten riskien vielä selvempi esiintuominen"
- "Tarkemmat tiedot pitäisi löytyä sitten selostuksesta?
-esim. tarvitaanko leveämpi tie? Mitä louhintajätteelle tehdään?"

Loviisa

- "Av strålsäkerhetscentralen gällande förhållande till andra alternativ"
- "Tuloksia toisilla paikkakunnilla pidetyistä tilaisuuksista"
- "Yhteenveto tilaisuudesta postitse kotiin"

Äänekoski

(ei vastauksia)

Kuhmo

- "Tietoa puuttuu niin monista asioista, että on vaikea laittaa jotakin erityistä."
- "Vaikka mistä mutta EN Posivalta!"
- "Uusista ydinjätteiden eliminointimenetelmistä, mutteivät ne kuulu kokouksen listaan."
- "Ydinjätteen huoltosuunnitelmat Ruotsissa, USA:ssa ja yleensä muissa maissa."
- "Tarkemmasta aikataulusta YVA:n suhteen"

TOISET YLEISÖTILAISUUDET

Eurajoki

- "Vähän enempi, mutta hyvä tämäkin."
- "Oisko se niin, että yleis ydintiedote ois kuiteski - edelleen - enempi tarvetta."
- "En tiedä tästä asiasta, mutta tekniikka ja riskit kiinnostavat."
- "Terveys ja pelastustoimista? Vastuukysymykset?"
- "Eurajoella ei toimi minkäänlainen pelastuspalvelu, ei kunnan sireenit, ei palotarkastajat, ei mitkään. YVA-yhteysmies oli ½ vuotta sairaslomalla. Miten hoituu yhteysasiat tässä kunnassa?"
- "Vaikutus maatalouteen. EU:n vaikutus (kansallisiin lakeihin)."
- "Puolueettomien asiantuntijoiden asiantuntemus olisi eduksi."
- "Miten muut maat aikovat loppusijoittaa ydinjätteen! Mitä Eurajoki hyötyy loppusijoituksesta!"

Loviisa

- "Yhteenveto nykyisestä tilanteesta kansanomaisesti tarkennettuna."
- "Tähänastisista tuloksista enemmän infoa."
- "Frågor rörande byggnadskedet."
- "Ekonomin för Lovisa stad. Juridiskt ansvar."
- "Tutkimustuloksista ja vertailusta toisilla paikkakunnilla tehtyihin tutkimuksiin."
- "Mitä merkitystä keskusteluilla on?"
- "Blir det flere möten där slutbevaringen på andra platsen i Finland tas upp?"

Äänekoski

- "haittavaikutuksista."
- "Mahdollisista varjopuolista = haitoista. Onko niitä?"
- "Kerrottaisiin tilaisuudessa säteilyn vaikutuksista, ne ovat asian oleellisin osa."
- "Tutkimustuloksia paikkakunnilta, joissa ollut esim. 20 v. ydinvoimala. Vaikutus
 - (a) luontoon
 - (b) asukkaiden terveyteen
 - (c) onko tilastoissa havaittavissa säteilystä aiheutuvien sairauksien lisääntymistä
 Montako tonnia mahtuu? Tyhjentäminen alkaa 2050 mutta kuinka kauan sen jälkeen vielä toimii?"
- "Olisi voitu tuoda todellista tutkittua tietoa paikkakunnilta joissa on ollut ydinvoimala tai teollisuutta jossa ydinvoimaa. Raakaa tietoa! Ei pelkkää teoretisointia."
- "Kokemuksista muilta loppusijoituspaikkakunnilta ympäri maailman."
- "Yleensä ydinjätetoiminta maailmassa."
- "Kapseloinnista ja ydinjätteen kuljetusriskeistä taustatietoa (prosareita?) tarvitaan!"

- *"Miten korjataan ydinhautakunnan/kaupungin imagoa esim. matkailuun nähden. Eli ihmisten asenteen pitäisi muuttua ja pelko poistaa täydellisesti ja vakuuttavasti."*
- *"Posivan piinapenkki puolesta ja vastaan."*
- *"Joskus tässä vaiheessa itse Kivetyt aikataulu."*

Kuhmo

- *"Antaa ihmisille sellaista tietoa, että voi olla muitakin vaihtoehtoja ydinjätteen Suomessa varastointiin, eikä kallioon lopullisesti hautaamiseen. Nythän te Posivan toimesta tuijotatte vain yhtä ainoaa vaihtoehtoa elikä kallioon vain ja lopullisesti!"*
- *"Tarkempia tutkimustuloksia?!!"*
- *"Työllisyys- ja talousasioista, sijoituspaikkakunnan näkökulmasta katsottuna."*

LIITE 5. VAIKUTUSTEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTILOMAKE

(1. sivu)

Ole hyvä, ja laita kunkin vaikutusryhmän kohdalle rasti ruutuun sen mukaan, kuinka tärkeänä sen tutkimista pidät.

	Vaikutuksen selvittäminen on mielestäni			
	hyvin tärkeää	jokseenkin tärkeää	ei tärkeää	en osaa sanoa
1. Rakennus- ja käyttövaiheen terveysvaikutukset [ei säteilyvaikutukset] (esim. louhinta ja louheen käsittely, tapaturmat, liikenne, melu, ilmansaasteet,...)	☐	☐	☐	☐
2. Rakennus- ja käyttövaiheen luontovaikutukset (esim. louheen käsittely, melu, pohjavedet, teiden rakentaminen, ilmansaasteet, eläimet ja kasvit,...)	☐	☐	☐	☐
3. Säteilyn vaikutukset normaaliolosuhteissa käytetyn polttoaineen kuljetuksen ja käsittelyn aikana (esim. vaikutukset laitoksen työntekijöihin,...)	☐	☐	☐	☐
4. Säteilyriskejä aiheuttavat onnettomuudet käytetyn ydinpolttoaineen kuljetuksissa (esim. inhimilliset erehdykset, sabotaasi,...)	☐	☐	☐	☐
5. Säteilyriskejä aiheuttavat onnettomuudet kapselointivaiheessa (esim. inhimilliset erehdykset, sabotaasi, sota, luonnonmullistukset,...)	☐	☐	☐	☐
6. Säteilyriskit luolastojen sulkemisen jälkeen (esim. maankuoren liikkeet, veden virtaukset, sota, sabotaasi, merenpinnan nousu rannikkoalueilla, kapseleiden kestävyys,...)	☐	☐	☐	☐
7. Pelko ja turvattomuus (esim. onnettomuuksien pelko, vastuu tulevista sukupolvista, säteilyn 'salakavaluus'...)	☐	☐	☐	☐
8. Vaikutus paikkakunnan ilmapiiriin (esim. riidat, kyräily, kahtiajakautuminen,...)	☐	☐	☐	☐
9. Vaikutus arvoihin (esim. välinpitämättömyys, vastuu, taloudellisten seikkojen korostuminen,...)	☐	☐	☐	☐

(2. sivu)

	Vaikutusten selvittäminen on mielestäni			
	hyvin tärkeää	jokseenkin tärkeää	ei tärkeää	en osaa sanoa
10. Vaikutus kunnan ja maakunnan imagoon eli julkiseen kuvaan (esim. kunnan tunnettavuus, mielikuvat kunnan luonnontilaisuudesta ja kunnasta vastuun kantajana,...)	☐	☐	☐	☐
11. Vaikutukset elinkeinoihin (esim. kuljetus, matkailu, laitteiden ja koneiden valmistus, maatalous,...)	☐	☐	☐	☐
12. Työllisyysvaikutukset (esim. rakennus- ja käyttövaiheessa sekä sulkemisen jälkeen, kohdistuminen eri ammattiryhmiin, vaikutukset kunnassa ja sen ulkopuolella,...)	☐	☐	☐	☐
13. Vaikutukset kunnan tuloihin (esim. verotulot,...)	☐	☐	☐	☐
14. Vaikutus kiinteistöjen ja maan arvoon (esim. liike- ja vapaa-ajankiinteistöt,...)	☐	☐	☐	☐
15. Vaikutukset "taloudelliseen ilmapiiriin" (esim. investointihalukkuus, taloudelliset odotukset, usko kunnan kykyyn tehdä yrityksiä hyödyttäviä päätöksiä,...)	☐	☐	☐	☐
16. Taloudelliset rasitteet kunnalle ja muille julkisille organisaatioille (esim. teiden rakentaminen, sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaminen, väestönsuojelu,...)	☐	☐	☐	☐
17. Vaikutus väestörakenteeseen (esim. muutto alueelle ja alueelta pois, ketkä muuttavat, ikärakenne, kielikysymys, koulustaustat,...)	☐	☐	☐	☐
Jokin muu vaikutus, mikä? _____ _____	☐	☐	☐	☐

KIITOS!